

Vogel Dávid

Brazília – különutas politikával a nagyhatalmi státusz felé

Napjainkban mindennapos beszélgetések témája a nagyhatalmi szereplők súlyának és körének megváltozása, a nemzetközi rendszer átalakulásának folyamatai, valamint a nemzetközi intézményi struktúrák reformjának elkerülhetetlensége. E témák egyik szinte állandó szereplője a déli félteke óriása, Brazília. Dolgozatomban elsősorban az elmúlt két év kormányzati intézkedéseit kívánom bemutatni az elnöki terminusának lassan feléhez érkező Dilma Rousseff politikai szereplésén keresztül, különös hangsúlyt helyezve azokra a lépésekre, amelyeket Brazília a nagyhatalmi pozíciójának megerősítése érdekében tett a külpolitika és a védelmi szféra területén.

„Brazília többre képes”

A közvélemény-kutatások szerint Luiz Inácio Lula da Silva elnök 2010-ben több mint 80 százalékos támogatottságnak örvendett, de az alkotmány értelmében csak két egymást követő ciklusban tölthette be az elnöki posztot. Arra azonban minden esély megvolt, hogy a Lula által támogatott utód nyerhesse meg a 2010-es elnökválasztást. Lula jelöltje az a Dilma Vana Rousseff lett, akihez a közös ideológiai platform mellett szoros barátság és hosszas munkakapcsolat is kötötte. A Bolgár Kommunista Párt támogatása miatt hazáját elhagyni kényszerülő szülők gyermekeként felnövő Rousseffet családi háttere, majd iskolái és az 1964-es brazíliai katonai diktatúra időszakának negatív tapasztalatai sodorták a baloldali ideológiák felé. A radikális eszközök alkalmazásától sem visszariadó Rousseff, ellenálló tevékenysége miatt az 1970-es évek elején három évet börtönben is töltött.¹ Szabadulása után a Demokratikus Munkás Párt egyik megalapítója lett, majd ezt követően a diktatúra utáni két kormányban is (Itamar Augusto Cautiero Franco /1993–1994/, majd Fernando Henrique Cardoso /1998–2002/ alatt) a bányászati, energiaügyi és kommunikációs államtitkárság vezetője lett. Az ezredfordulóra, az irányítása alatt működő programnak köszönhetően, az egyik legelmaradottabb államban, Rio Grande do Sulban 46 százalékkal nőtt az elektromos ellátórendszer kapacitása.² 2000-ben csatlakozott a Munkáspárthoz, Lula megválasztását követően pedig ismét visszatért régi szakterületéhez, mint a bányászati és energiaügyi minisztérium első embere, ahol szignifikáns fejlődést ért el hivatali ideje alatt, többek között a „Luz Para Todos”, azaz „Elektromos áramot mindenkinek” nevet viselő programmal, mellyel a fejletlen infrastruktúrájú, alacsony emberi fejlődési indexszel rendelkező (Human Development Index, HDI), elektromosáram-ellátás nélküli régiók modernizálása volt a cél. 2005-ben, immáron Lula kabinetfőnökeként,

¹ A heves indulatokat sem nélkülöző tárgyaláson, a vádat képviselő ügyész Rousseffet a „Felforgatások Jean d’Arcjának” titulálta vádbeszédében.

<http://www.eagora.org.br/arquivo/ex-guerrilheira-e-elogiada-por-militares-e-vista-como-cerebro-do-grupo>

² http://www.novinite.com/view_news.php?id=123717

olyan kulcsfontosságú programokért lett felelős, mint a PAC³, valamint a „Minha Casa, Minha Vida” („Az Én Házam, az Én Életem”) név alatt futó szociális lakhatási program, illetve a Brazília partjainál nem régiben felfedezett mélytengeri kőolajlelőhelyek feltérképezése és kiaknázása. A 2009-ben nyirokcsomórákból felépülő Rousseff 2010 márciusában Lula elnökkel közösen indította be a PAC2-programot, mely már egyfajta előrejelzése volt indulási szándékának az elnökségért, melyet végül a következő hónap elején jelentett be.⁴

A tíz szociáldemokrata-balközép párt koalíciójának támogatásával „A brazil változások folytatásáért” („Para o Brasil Seguir Mudando”) mottó⁵ alatt induló Rousseff a 2010. október 31-én megtartott második fordulóban kapott 56,1 százalékkal elnyerte az elnöki pozíciót a szociáldemokrata-jobbközép erők jelöltjével, a „Brazília többre képes” („O Brasil pode mais”) szlogenel kampányoló José Serraival szemben.⁶ Így Dilma Rousseff Brazília első női⁷ – és egyben első közgazdász végzettségű⁸ – elnöke lett E tulajdonságai – baloldali beállítottsága mellett – alapvető meghatározói politikai programjának.

A Lula-kormányzat választási kampányában, majd Rousseff asszony elnökként adott nyilatkozataiban a Lula elnök politikai irányvonalát folytató, annak szociális érzékenységét tükröző, azonban a korábbi nyolc év hiányosságait felismerő, azok megoldását célzó kormányprogramot hirdetett, melynek fő hangsúlyaiként három területet nevezett meg.

Elsőként az egészségügy helyzetének konszolidációját, a közegészségügyi ellátórendszer fejlesztését, ahol Brazíliának jelentős lemaradásai vannak nemcsak a fejlett világ, hanem a kontinens másik két vezető államához, Argentínához és Chiléhez képest is. A Világbank legfrissebb adatai szerint, Brazíliában a bruttó hazai termék 9 százalékát (lakosonként 734 USD), míg Argentínában 9,5 százalékát (lakosonként 730

³ „Programa de Aceleração do Crescimento”, Lula második ciklusának emblemikus projektje, ami – mint ahogy arra a neve is utal – a gazdasági növekedés gyorsítását volt hivatott elősegíteni, elsősorban infrastrukturális- szállítási, energetikai, lakhatási, valamint csatornázási beruházásokkal. A 2007. január 28-án indult program költségvetése a második Lula-kormány időszakára 236 milliárd USD-t (504 milliárd realt) tett ki. BURTON 2010.

⁴ <http://www.brazil.org.uk/government/president.html>

⁵ KOTHARI, Tanay: *Don't Mess with Dilma*. In: *Berkeley Political Review*, 2011/3. <http://bpr.berkeley.edu/2011/10/don%E2%80%99t-mess-with-dilma/>

⁶ Véleményem szerint Rousseff már az első fordulóban győzni tudott volna, azonban a Lula-kormányból kivált, majd a Zöld Párt (Partido Verde, PV) soraiba átülő Marina Silva, volt környezetvédelmi miniszter, a PT-hez hasonló – ámbár környezettudatosabb – politikát képviselve megosztotta a szavazókat, így közel húszmillió szavazatot, a leadott voksok 19,3 százalékát vitte el. <http://electionresources.org/br/president.php?election=2010&state=BR>

⁷ Dilma Rousseff egyben Latin-Amerika kilencedik női elnöke Isabel Peron (Argentína 1974–1976), a világ első női elnöke, Lidia Gueiler Tejada (Bolivia, 1979–1980), Violeta Chamorro (Nicaragua 1990–1997), Rosalia Arteaga (Ecuador 1997), Mireya Moscoso (Panama 1999–2004), Michelle Bachelet (Chile 2006–2010), Cristina Fernandez de Kirchner (Argentína 2007–), valamint Laura Chinchilla (Costa Rica 2010–) után. <http://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-11447598>

⁸ <http://noticias.bol.uol.com.br/internacional/2010/10/31/dilma-1-mulher-presidente-e-unica-economista-em-121-anos-de-republica.jhtm>

USD), Chilében 8,2 százalékát (787 USD) költötték egészségügyi kiadásokra 2009-ben.⁹ Ennek megfelelően számos további területen van fejleszteni valója Brazíliának: a születéskor várható élettartam mindössze 73 év volt 2009-ben, míg Argentínában 75, Chilében pedig 79¹⁰; a gyermekhalálozási ráta az argentin 12 és a chilei 8 százalék mellett Brazíliában 17 százalék.¹¹ A program, valamint a PAC2, keretében ugyancsak támogatásra kerül a lakosság fejlett higiéniai felszereltségű létesítményekhez való hozzájutási arányának javítása, mely jelen pillanatban mindössze 80 százalékos, az argentin 90 és a chilei 96 százalékkal szemben.¹²

Második témakörként az oktatási rendszer modernizációját és elérhetővé tételét jelölte meg az elnök. Bár a GDP arányos oktatási célú kiadások terén Argentína 4,9 százalékához, illetve Chile 3,4 százalékához képest Brazília nincsen lemaradásban 5,1 százalékos költségvetési ráfordításával,¹³ azonban az összeg nagyságának megítélésekor azt is figyelembe kell vennünk, hogy az oktatás területén milyen nagyságrendű lemaradást kell behoznia az országnak, így többek között az analfabetizmus felszámolása terén, ahol a régióban mindössze 90 százalékkal, kiugró mértékű lemaradásban van Argentína 98 és Chile 99 százalékához képest,¹⁴ vagy a felsőfokú szintű továbbtanulás mértékét tekintve, ahol a 69 százalékos argentin és az 55 százalékos chilei továbbtanulási arány mögött jelentősen lemaradva 35 százalékos szintet tud felmutatni az ország.¹⁵

Harmadik területként Rouseff a közbiztonság helyzetének javítását nevezte meg, ahol szintén van hová fejlődnie az országnak. A korábban már a politikai élet egyfajta velejárójaként említett korrupció¹⁶ mellett Brazíliában az olyan bűncselekmények is mindennaposak, mint a gyilkosság, emberrablás, prostitúció, drogcsempészet, kalózkodás, illegális fegyvertartás és fegyverkereskedelem, gyermekprostitúció, rabszolgatartás, autóeltérítés, bandabűnözés vagy a gyermekmunka. Brazília számos esetben a kategóriákra bontott bűncselekmények egy-egy szegmensét vizsgálva egyes

⁹ További összehasonlításul, Franciaországban ez az arány 11,7 százalék, lakosonként 4798 USD volt. <http://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.PCAP>; <http://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.TOTL.ZS>

¹⁰ További összehasonlításul, Franciaországban 81 év. <http://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.IN>

¹¹ Gyermekhalálozási ráta alatt a Világbank terminológiáját használva az egy éves kor előtt elhalálozott csecsemők számát értem 1000 élve születésre vetítve. Ez az arány Franciaországban mindössze 3 százalék. <http://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.IMRT.IN>

¹² A francia lefedettségi szint 100 százalékos. <http://data.worldbank.org/indicator/SH.STA.ACSN>

¹³ Az adatok 2007-re vonatkoznak, mikor Franciaország GDP-arányos oktatási kiadásai 5,6-es szintet értek el. <http://data.worldbank.org/indicator/SE.XPD.TOTL.GD.ZS>

¹⁴ A Világbank adatai a 2007–2009-es időszakból származnak és a 15 éves és idősebb írni és olvasni tudó korosztály összlakossághoz viszonyított százalékát jelentik. <http://data.worldbank.org/indicator/SE.ADT.LITR.ZS>

¹⁵ Franciaország 54 százalékon áll e területen. <http://data.worldbank.org/indicator/SE.TER.ENRR>

¹⁶ A *Transparency International* 2011. évi korrupciós indexén Brazília a 73. helyet foglalja el, 3,8-as értékkel (0,0 – a legkorruptabb, 10,0 – nincs korrupció). <http://cpi.transparency.org/cpi2011/results/>

esetekben világviszonylatban is a legmagasabb elkövetési arányszámmal rendelkezik. Bár annak ellenére, hogy a *The New Zeland Herald*, mértékadó új-zélandi napilap 2006 szeptemberében még „háborús övezetként” jellemezte az országot a gyilkosságok száma miatt,¹⁷ két évvel később a *The Economist* már jelentős pozitív tendenciákról számolt be.¹⁸ A bizakodásra okot adó jelek magyarázata lehet egy részről a szociális támogatási rendszerek fejlesztésének pozitív hatásai, valamint a bűnüldöző szervek munkájának jelentős hatékonyságnövekedése az elmúlt időszakban, ami azonban azt is eredményezte, hogy a londoni székhelyű *International Centre for Prison Studies* tanulmánya szerint az elítélt bentlakók drasztikusan növekvő száma miatt a brazil börtönök jelentősen, mintegy 166 százalékosan túl vannak terhelve.¹⁹ A fejlesztésre tehát nemcsak a bűnmegelőzésben és annak kezelésében, hanem az ítélethozatal utáni időszakra vonatkozólag is szükség van.

A három új témakör kormányzati programmá emelése mellett Rouseff prioritási listáján a sokat támadott bürokratikus állami rendszer megreformálása szerepelt. Bár megtartotta mind a 37 minisztériumot és minisztériumi szintű intézményt, azokat területek szerint négy részre osztotta, egy felelős vezetőt nevezve ki mindegyik élére a gyorsabb döntéshozatal érdekében. Az államigazgatási rendszer látszólagos érintetlenül hagyása ellenére Rouseff bejelentette, hogy 50 milliárd USD-vel fogja csökkenteni az állami költségeket, amit elsősorban a személyi juttatások, az egyes tárcák finanszírozásának csökkentésével, illetve átcsoportosításokkal, valamint az utazási- és szállásköltségek 50 százalékos megszorításával hajt végre. Ennek eredményeként mindezidáig – és a tervek szerint a jövőben is – a korábban meghatározott szinten tudta tartani a PAC2 költségvetését, a Bolsa Família²⁰ támogatására rendelkezésre álló összeget pedig növelni is tudta.²¹

Rouseff asszony politikai gondolkodása sokat változott, nyilatkozataiban azonban sosem tagadta meg marxista mozgalmi múltját, melyet ellenfelei és a média bizonyos szereplői előszeretettel használtak fel ellene a választási kampányban és jelenleg is. Korábbi szélsőségesebb megnyilvánulásai elnökségére – csakúgy, mint Lula esetében is – visszaszorultak. A társadalommegosztó kérdésekben a középutas politika képviselőjének lehet tekinteni. Ellenzi a halálbüntetés intézményét, a drogok legalizálását, valamint az azonos neműek házasságát – bár az élettársi szerződés intézményét nem ellenzi²² – a hatályos jogszabályokkal ellentétben pedig az

¹⁷ http://www.nzherald.co.nz/world/news/article.cfm?c_id=2&objectid=10402998

¹⁸ http://www.economist.com/node/11975437?story_id=11975437

¹⁹ http://www.prisonstudies.org/info/worldbrief/wpb_country.php?country=214

²⁰ A Bolsa Família nevű program keretében 11 millió család, több mint 46 millió rászoruló kap szociális segítséget. A hátrányos anyagi helyzetben lévő családok havonta 70 reál pénzügyi támogatást kapnak, melynek fejében kötelesek gyermekeiket iskoláztatni és gondoskodni rendszeres orvosi ellenőrzésükről. A Bolsa Família így amellet, hogy csökkenti a szegénységet, erősíti a szülői felelősséget, összességében pedig előnyösebb helyzetbe hozza a felnövekvő generációt.
<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/PROJECTS/0,,contentMDK:21447054~menuPK:64282137~pagePK:41367~piPK:279616~theSitePK:40941,00.html>

²¹ <http://soulbrasileiro.com/blog/dilma-rousseff-and-the-plans-for-the-future-of-brazil/>

²² <http://lo-de-alla.org/2010/10/brazil-dilma-rousseff-on-abortion-and-same-sex-marriage/>

abortuszellenes politika támogatója.²³ A Lulát megelőző időszak privatizációs politikájával deklaráltan nem ért egyet, azonban az ország pénzügyi lehetőségeit felmérve késznek mutatkozik a konszenzusra a magántőke bevonását illetően, különösen az olyan óriásberuházások esetében, mint a 2014-es FIFA Labdarúgó Világbajnokság, vagy a két évvel később Rio de Janeiroban megrendezésre kerülő XXXI. Nyári Olimpiai Játékok.

Elsősorban Brazília és a brazil teljesítmény elismeréseként értelmezhető, hogy Rousseff elnöki beiktatásán a régió meghatározó államai és több nagyhatalom állam- és kormányfője is részt vett, azonban immáron saját teljesítményét elismerendő, már első elnöki évének végén a Forbes a világ legbefolyásosabb embereinek listáján 22., a világban legnagyobb befolyással rendelkező nőit tartalmazó listáján 3. helyen szerepelt Angela Merkel német kancellár és Hillary Clinton, az Egyesült Államok külügyminisztere után.²⁴

Rousseff eddigi 27 külföldi útja alkalmával elsősorban nemzetközi szervezetek tagságából adódó kötelezettségeinek tett eleget, valamint legfontosabb szövetségeseihez, többek között a régió országaiba, Indiába és Kínába, illetve volt portugál gyarmati országokba, Angolába és Mozambikba látogatott el.²⁵ Útjai közül kiemelkedik Kínába tett látogatása, ahol a számos területen megkötött együttműködési megállapodás mellett a BRICS csúcstalálkozóján is részt vett,²⁶ valamint New York-i útja, mely során az ENSZ Közgyűlésének 66. ülészakán, a hagyományok szerint elsőként felszólaló Brazília nevében nyitotta meg az ülészakot, számos érintett téma közül a nők helyzetét kiemelve.²⁷

Helykeresés a nemzetközi közösségben

Az Egyesült Nemzetek Szervezete

A külpolitika és a katonai jelenlét kettősségét ötvözi magában az elmúlt körülbelül másfél évtized brazil politikai vezetésének egyik legfontosabb témaköre, mely nem más, mint az Egyesült Nemzetek Szervezetével való kapcsolat, a szervezet tevékenységében való részvétel. A Lula elnöki éveiben a mindennapi külpolitikai élet részévé vált a Brazília nagyhatalmi szerepét szimbolizálni hivatott ENSZ Biztonság Tanács állandó tagságának megszerzése, melynek elérése érdekében megtett lépések számos markáns változást hoztak az ország politikai irányvonalában.

Az ENSZ egyik alapító tagállamaként Brazília de facto az ENSZ Alapító Okiratának hatályba lépése, azaz 1945. október 24-e óta a világszervezet tagja. Ezen időszak alatt valamennyi tagállam közül a legtöbbször – Japánnal megegyező számú alkalommal – töltötte be a szervezet operatív döntéshozó testületének, a Biztonsági Tanácsnak nem

²³ http://kitekinto.hu/latin-amerika/2011/07/24/miert_imadjak_a_brazilok_dilmat

²⁴ <http://www.forbes.com/profile/dilma-rousseff/>

²⁵ <http://imprensaacervo.planalto.gov.br/download/pdf/Viagens%20internacionais11.pdf>

²⁶ http://news.xinhuanet.com/english2010/china/2011-04/14/c_13829453.htm

²⁷ http://gadebate.un.org/sites/default/files/gastatements/66/BR_en_0.pdf

állandó tagságát a latin-amerikai és karibi térség egyik képviselőjeként.²⁸ A kilencvenes években gazdasági és politikai stabilizáción keresztülhaladó, napjainkra regionális hatalommá, a régió, sőt számos területen a világ megkerülhetetlen tényezőjévé váló Brazíliának a célja azonban, a szervezet strukturális reformja kapcsán, állandó hely megszerzése az ENSZ BT-ben.

A Latin-Amerika jelenleg legnagyobb, mintegy 327 710 fős létszámú haderejével rendelkező Brazília, az 1948 óta indított 66 ENSZ békeművelet²⁹ több mint felében, négy kontinensen összesen mintegy 24 000 fővel – a katonák mellett rendőri erőkkel és civil szakértőkkel – vett részt többek között Kongóban, Angolában, Mozambikban, Libériában, Ugandában, Szudánban, Kambodzsában, Kelet-Timoron, Cipruson és Horvátországban, valamint szűkebb régióján belül, El Salvadorban, Nicaraguában, Guatemalában és Haitin.³⁰ Brazília napjainkban legmeghatározóbb jelenléttel éppen ez utóbbi országban, az ENSZ BT 1542. számú határozatával,³¹ 2004. június 1-jén megindított MINUSTAH (United Nations Stabilization Mission in Haiti) név alatt futó békeműveletében vesz részt Haiti szigetén. A szabadon választott elnök, Jean-Bertrand Aristide elűzése után a polgárháború megelőzése érdekében a Biztonsági Tanács egy 6700 fős létszámban maximalizált erővel rendelkező missziót küldött az országba. A lassan rendeződni látszó helyzetet a 2010. január 12-i Richter-skála szerinti 7,0 erősségű földrengés állította meg, több mint 220 000 fő – köztük 96 ENSZ békefenntartó – halálát, és szinte középkori állapotokat okozva az országban. Ezt követően többször is meghosszabbításra került a kontingens mandátuma, mely jelenleg az 1944. sz. ENSZ BT határozat³² szerint, a meghosszabbítás lehetőségét fenntartva, 2012. október 15-ig szól.³³

A létszámában megerősített, 19 nemzet katonáiból álló MINUSTAH-erők parancsnokát José Elito Carvalho Siqueira altábornagy³⁴ kinevezése óta (2006. január 20.) négy váltáson keresztül a mai napig Brazília adja.³⁵ A jelenleg legnagyobb számú brazil nemzeti hozzájárulás a 2004 és 2010 közötti 1200 fős létszámról, mára közel 2200 főre nőtt. A hathónapos váltások során mindezidáig megközelítőleg 13 000 fő szolgált Haitin a biztonságos környezet megteremtésén, valamint az államszervezet megerősítésén, a

²⁸ 1946–1947, 1951–1952, 1954–1955, 1963–1964, 1967–1968, 1988–1989, 1993–1994, 1998–1999, 2004–2005, 2010–2011.

http://www.un.org/sc/searchres_sc_members_english.asp?sc_members=24

²⁹ <http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/backgroundnote.pdf>

³⁰ <http://www.onu.org.br/conheca-a-onu/brasil-na-onu/>

³¹ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N04/332/98/PDF/N0433298.pdf?OpenElement>

³² <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/583/74/PDF/N1058374.pdf?OpenElement>

³³ <http://www.un.org/News/Press/docs/2010/sc10054.doc.htm>

³⁴ <http://www.unis.unvienna.org/unis/pressrels/2006/sga975.html>

³⁵ Carlos Alberto dos Santos Cruz dandártábornok (2007. január – 2009. április), Floriano Peixoto Vieira Neto dandártábornok (2009. április – 2010. március), Luiz Guilherme Paul Cruz dandártábornok (2010. március -).

<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=21192&Cr=haiti&Cr1>

rend és az emberi jogok betartatásán,³⁶ illetve az időközben kitört kolerajárvány megfékezésén.³⁷

A MINUSTAH-ban betöltött vezető szerepe melletti másik jelentős feladatvállalásként 2011. február 15-én, Brazília hozzájárulásának egyfajta elismeréseként, a nem NATO tagállamok közül első ízben a latin-amerikai ország vette át a United Nations Interim Force in Lebanon (UNIFIL) művelet haditengerészeti komponensének (Maritime Task Force, MTF) parancsnoki beosztását, Luiz Henrique Caroli ellentengernagy személyében. A 33 nemzetet reprezentáló, valamivel több mint 1000 fős kontingens 8 hajóval – köztük a jelenleg zászlóshajóként szolgáló brazil „União”, azaz „Egyeség” névre keresztelt fregattal³⁸ – az 1978 márciusában, az ENSZ Biztonsági Tanácsának 425. számú és 426. számú határozataival³⁹ létrehozott békeművelet mandátumában megfogalmazottakat hajtja végre mintegy 11 961 katona, 330 nemzetközi, valamint 675 libanoni civil közreműködésével,⁴⁰ a jelenleg érvényben lévő határozat szerint 2012. augusztus 31-ig. A haditengerészeti műveletben való kiemelt részvétel nemcsak (katona)diplomáciai szempontból jelentős eredmény a latin-amerikai állam számára, hanem abból a szempontból is figyelemreméltó, hogy Brazília bebizonyíthatja a világnak, és egyben saját magának is, hogy haditengerészetének egysége képes az anyakikötőtől közel 6200 tengeri mérföldre⁴¹ – légvonalban is mintegy 10 447 kilométerre⁴² – lévő műveleti területen huzamos időn át szolgálatot teljesíteni.

Brazília tehát komolyan veszi ENSZ-béli szerepvállalását a békeműveletek területén, de nem csak azok irányításában, hanem a kontingensek személyi állományának felajánlásában is. E téren, a 2012. január 31-i adatok szerint, jelenleg 2488 fővel, a 11. legnagyobb nemzeti felajánlást Brazília tette a tagországok közül. Az első húsz országot megvizsgálva szembetűnő, hogy a világ nagyhatalmai, így az BT állandó tagjai közül mindössze Franciaország szerepel a lista 18. helyén, míg a szintén állandó BT tagság nélküli India a 3. helyen áll, 8093 fővel.⁴³ A felelősségteljes szerepléshez azonban hozzátartozik a világszervezet költségvetéséhez való hozzájárulásban is, mely a Közgyűlés által az adott ország külső adósságával és lakosságának számával módosított bruttó nemzeti jövedelme alapján megállapított kötelező minimumon túl önkéntesen is tehet felajánlásokat. A 2012-es költségvetési évre – a korábbiakban már használt referencia országokhoz viszonyítva – a közel 7,5 millió USD-t befizető Argentínát és a

³⁶ <http://www.onu.org.br/conheca-a-onu/brasil-na-onu/>

³⁷ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minustah/>

³⁸ <http://unifil.unmissions.org/Default.aspx?tabid=1499&ctl=Details&mid=3103&ItemID=15777>

³⁹ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/368/70/IMG/NR036870.pdf?OpenElement>

⁴⁰ <http://www.itamaraty.gov.br/sala-de-imprensa/notas-a-imprensa/participacao-brasileira-na-unifil>

⁴¹ A brazil haditengerészet főhadiszállásától, Rio de Janeirotól az UNIFIL MTF bejrúti kikötőjéig mért távolság a Gibraltári szoroson át 6194 tengeri mérföld, a Jó Reménység fokán át 8800 tengeri mérföld. <http://sea-distances.com/>

⁴² <http://www.distancefromto.net/distance-from/Lebanon/to/Brazil>

⁴³ *Background Note United Nations Peacekeeping*, United Nations Department of Public Information, 2012. február
<http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/backgroundnote.pdf>

6,1 milliós chilei hozzájárulást jelentősen megelőzve, 41,6 millió USD-t kitevő hozzájárulásával a világ 14. legnagyobb befizetője.⁴⁴

A fent említett pénzügyi és személyi hozzájárulásokat az egyre élénkebb külpolitikát folytató Brazília, a nagyhatalmi státusz árának tekinti, és mindeközéig úgy tűnik, hogy ez az érvelés a választók felé is elfogadható, hiszen egyetlen „komolyabb” politikát folytató párt sem tűzte napirendjére a kérdés megvitatását, hogy populista eszközökkel extra szavazatokat nyerhessen a negyvenmilliós hozzájárulás vitatásával. A világpolitikai szereplők zártkörű klubjába való bekerülésért Brazília az utóbbi években – azzal párhuzamosan, ahogy érzi célja elérésnek közelségét – egyre látványosabb döntéseket hoz meg. 2004-es haiti szerepvállalásával ugyanis, nemcsak egy közeli, ha úgy vesszük regionális érdekszférájába tartozó ország megsegítésében való részvételt vállalta el, hanem egy másik szuverén állam belpolitikájába való be nem avatkozás évtizedes kimondatlan, de szigorúan betartott politikáját rúgta fel. A korábbi időszakban a brazil vezetés elzárkózott az ENSZ Alapokmány VII. fejezete alapján megindított műveletektől, melyeket a következőképpen szabályoz a dokumentum. „Ha a Biztonsági Tanács úgy találja, hogy a 41. cikkben említett rendszabályok elégtelenek, vagy elégteleneknek bizonyulnak, úgy légi, tengeri és szárazföldi fegyveres erők felhasználásával olyan műveleteket fogantatosíthat, amelyeket a nemzetközi béke és biztonság fenntartásához, vagy helyreállításához szükségesnek ítéel. Ezek a műveletek az Egyesült Nemzetek tagjainak légi, tengeri és szárazföldi hadereje által fogantatosított tüntető felvonulásból, zárlatból (blokád) vagy egyéb műveletekből is állhatnak.”⁴⁵ Ezzel ellentétben a megelőző időszakban Brazília csak a VI. fejezetben megfogalmazott kitétel érvényesülése esetén vett részt műveletben miszerint „ha a 33. cikkben meghatározott természetű viszályt az érdekelt felek az ott felsorolt eszközök igénybevételeivel rendezni nem tudnák, úgy azt a Biztonsági Tanács elé terjesztik.”⁴⁶ A különbség tulajdonképpen a békefenntartás és a békekikényszerítés fogalmi eltéréseit fedi le.

Az álláspont-módosítás okozta közeledés mellett Brazília szimbolikus lépésekkel is folyamatosan demonstrálja a külvilág felé elkötelezettségét az ENSZ által képviselt értékek mellett. A világszervezet new yorki központja mellett annak három legnagyobb központjában, Genfben, Rómában és Párizsban is állandó irodát tart fenn. Állampolgárai tájékoztatása érdekében, saját, természetesen portugál nyelvű ENSZ honlapot üzemeltet.⁴⁷ 2005-től kezdődően pedig Rio de Janeirotól nem messze,

⁴⁴ Franciaország hozzájárulása 158,3 millió USD, azonban érdekes megfigyelni, hogy a szintén a latin-amerikai régióban található Mexikó a 10. legnagyobb befizető, míg Oroszország, csak Brazíliát követően a 15. helyen áll. *Assessment of Member States' contributions to the United Nations regular budget for 2012*. United Nations Secretariat, 2011. december 27. http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=ST/ADM/SER.B/853

⁴⁵ Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya VII. fejezet Eljárás a béke veszélyeztetése, a béke megszegése és támadó cselekmények esetében, 42. cikk <http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/186>

⁴⁶ Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya VI. fejezet Viszályok békés rendezése, 37. cikk <http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/186>

⁴⁷ Az általában a világ hetedik legtöbb ember által beszélt nyelvként számon tartott portugál nem szerepel az ENSZ hat hivatalos nyelve között, bár Brazíliával az élen a luzitán országok (Portugália, Angola, Mozambik, Zöld-foki Köztársaság, Bissau-Guinea, Kelet-Timor, São

Békeművelési Kiképző Központ (Centro de Instrução de Operações de Paz, CIOpPaz) néven oktatási intézetet hozott létre az ENSZ műveletek leendő résztvevőinek felkészítése érdekében. Az összhaderőnemi alapon működő, multidiszciplináris oktatást folytató intézmény hét éves működése alatt több mint 15 000 fő szerzett oklevelet az elméleti és gyakorlati képzés végeztével, mely során a közeli metropolisz favelláiban a rendőrség helyi erőivel közösen is végrehajtanak feladatokat, az éles békeművelési krízishelyzetek szimulációjaként.⁴⁸

A tény tehát tagadhatatlan, Brazília mindent megtesz azért, hogy az ENSZ Alapokmányában megfogalmazott célok megvalósítása érdekében jelentős és látványos áldozatokat hozzon. Mikor közel 70 évvel ezelőtt, a működésképtelen Népszövetség helyett egy új nemzetközi biztonsági szervezet körvonalai kezdtek kirajzolódni, Brazília mai lakosságának mindössze töredékével, megközelítőleg mindössze 46 millió fővel,⁴⁹ a mai Spanyolország lélekszámát képviselte, a rendkívül fejletlen, iparosodása hajnalán lévő ország bruttó hazai terméke a mai Banglades szintjén, alig 100 millió USD fölötti szinten állt,⁵⁰ a második világháborúban pedig mindössze 1942 augusztusától az Atlanti-óceánon, majd 1944 szeptemberétől a háború végéig az olasz hadszíntéren mintegy 26 000 fővel vett részt a harcokban. A huszadik századi hatalmi viszonyokat rendezni szándékozó nagyhatalmakban tehát fel sem merülhetett, hogy Brazília kiemeltebb szerepet kapjon, akár a kontinens szintjén is. A helyzet azonban mára gyökeresen megváltozott, a beállt változásokat pedig Brazília – és sok több más az ezredforduló környékére megerősödött nemzetközi szereplő – kritikája szerint nem követte a nemzetközi intézményrendszer struktúrája. A mai kor hatalmi viszonyai és politikai erőterei miatt, valamint a korábbi szerepük vagy szerényebb hatalmi potenciáljuk miatt olyan országok maradtak ki a nemzetközi rendszer meghatározó játékosainak elit köréből, mint Németország, India, Japán vagy kicsit megengedőbben szemlélve Indonéziai, Nigéria vagy a Dél-afrikai Köztársaság. Ez persze nem az akkori döntéshozók hibája, hanem inkább a ma döntési helyzetben lévő nagyhatalmaké, de ha úgy tetszik, akkor az egész nemzetközi közösség is.

A hidegháború végét követően egy-egy ország kapcsán számos alkalommal felmerült az ENSZ reformja, azonban az egyedi kezdeményezések sosem érték el valójában a szervezet ingerküszöbét, vagy egyéb nagyhatalmi érdekekbe ütköztek, így nem történt előrelépés az ügyben. Annak ellenére sem, hogy Kofi Annan 2005-ben a szervezet főtitkáráként benyújtott egy tervezetet az ENSZ átfogó reformjáról, melyben két verziót is kifejtett a Biztonsági Tanács átalakítására vonatkozólag, megjegyzendő azonban, hogy ezek egyike sem egyezik még részben sem a G4 csoport által kezdeményezett javaslattal.⁵¹

Tomé és Príncipe, valamint Makaó, mint Kína különleges közigazgatási területe) erős lobbitevékenységet folytatnak elismertetése érdekében.

http://www.ethnologue.com/ethno_docs/distribution.asp?by=size

⁴⁸ <http://www.economist.com/node/17095626>

⁴⁹ <http://www.populstat.info/Americas/brazilc.htm>

⁵⁰ <http://seriesestatisticas.ibge.gov.br/series.aspx?vcodigo=SCN52&t=produto-interno-bruto-brvalores-correntes>

⁵¹ ANNAN, Kofi: *In larger freedom: towards development, security and human rights for all*. United Nations General Assembly, 21 March 2005. 42-43. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/270/78/PDF/N0527078.pdf?OpenElement>

A problémakör orvoslása érdekében a Lula elnök irányítása alatti Brazília minden kínálkozó alkalmat megragadott, hogy kifejtse véleményét az ENSZ és azon belül is elsősorban a Biztonsági Tanács reformjára vonatkozóan, mellyel elsődlegesen Brazília állandó tagságát kívánja elérni. Ismeretes, hogy a javaslattevőknek az ENSZ Alapokmányának módosítását megkövetelő változtatások meglépéséhez jelentős támogatásra van szükség, melyek begyűjtését Brazília meg is kezdte. Az ENSZ 2004. szeptember 22-i Közgyűlését követően négy „kimaradt” nagyhatalom, Németország, Japán, India és Brazília képviselői abban állapodtak meg, hogy közösen, egymást is támogatva fognak lobbizni az állandó BT-tagság megszerzése érdekében.⁵² A G4 néven ismertté vált csoport azóta számos támogatót szerzett magának, azonban az egyes országok sajátos külpolitikai viszonyai némely esetben megosztották az ENSZ tagállamokat a támogatás tekintetében.

Brazília BT-tagságának bővítését jelenleg olyan államok támogatják deklaráltan, mint a BT állandó tag Egyesült Királyság (Gordon Brown miniszterelnök, 2009. március),⁵³ Dél-afrikai Köztársaság (Nkosazana Dlamini-Zuma külügyminiszter, 2004. március),⁵⁴ Franciaország (Michele Alliot-Marie külügyminiszter, 2011. február),⁵⁵ Oroszország (Vladimir Putin elnök, 2004. november),⁵⁶ Indonézia (Susilo Bambang Yudhoyono, 2008. július),⁵⁷ valamint a régióbeli Chile (Sebastian Piñera elnök, 2010. szeptember),⁵⁸ Peru (Jorge Bayona nagykövet, 2011. december)⁵⁹ és több kisebb ország.⁶⁰ A BT bárminemű bővítését ellenző országok között megtalálhatjuk Pakisztánt, amely feltételezhetően regionális súlyát félti Indiával szemben; csakúgy, mint Argentína és Mexikó Brazília ellenében, vagy éppen Spanyolország és Olaszország a német hatalomnövekedés miatt az európai kontinensen, illetve Dél-Korea Japán kapcsán Ázsiában.⁶¹

Egyelőre nem nyilatkozott álláspontjáról az öt állandó BT-tag közül Kína, amely Japán kapcsán tartózkodik a G4 támogatásától, valamint az Egyesült Államok, amely hivatalosan pozitívan áll a kérdéshez,⁶² azonban számos nem megerősített, de hivatalos kormánykörökből származó információ kapcsán lehetőség szerint eltekintene

⁵² A nyolc éve indult kezdeményezést az ENSZ Közgyűlés 66. ülészakát követően a G4 résztvevői közös nyilatkozatban erősítették meg.

<http://www.dw.de/dw/article/0,,1335522,00.html>, <http://www.un.int/brazil/speech/11d-declaracao-conjunta-a-imprensa-G4-em-ingles.html>

⁵³ <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+/number10.gov.uk/news/latest-news/2009/03/uk-backs-brazil-as-permanent-security-council-member-18798>

⁵⁴ <http://hindu.com/2004/03/06/stories/2004030603541200.htm>

⁵⁵ <http://english.peopledaily.com.cn/90001/90777/90856/7297741.html>

⁵⁶ http://www.jamaicaobserver.com/news/70059_Putin-pledges-to-triple-Brazil-s-US-2-billion-trade-link

⁵⁷ <http://www.nowpublic.com/world/yudhoyono-UNSC-membership-must-be-changed>

⁵⁸ <http://sul21.com.br/jornal/2010/09/presidente-do-chile-pede-ingresso-do-brasil-no-conselho-de-seguranca-da-onu/>

⁵⁹ <http://www.untogo.org/News/Americas/Peru-backs-Brazilian-bid-to-become-permanent-member-of-UN-Security-Council>

⁶⁰ <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=36178&Cr=general+assembly&Cr1>

⁶¹ http://rtn.asia/824_wikileaks-exposes-us-double-game-un-security-council-expansion

⁶² <http://en.mercopress.com/2011/03/20/obama-praises-brazil-but-falls-short-of-backing-bid-for-un-security-council>

a bővítéstől, vagy azt esetlegesen Japán kapcsán tudja támogatni, de semmiképpen sem támogatja egyik új tag vétójogát sem.⁶³

A kérdés tehát rendkívül összetett, és hiába van jelenleg mindössze öt állandó, egyetértési joggal rendelkező tagja a Biztonsági Tanácsnak, úgy tűnik, hogy jelen pillanatban nincsen olyan helyzet, hogy mindannyian támogatni tudnák a G4 csoport felvételét, teljes jogú, állandó BT-tagnak.

A szerepkérés egyéb színterei

A nemzetközi rendszer elsőszámú szervezete és fórumaként szolgáló ENSZ mellett Brazília számos regionális illetve szakmai alapon, vagy valamilyen közös cél elérése érdekében ad hoc létrejövő szervezetben rendelkezik tagsággal. Szövetségi rendszerét elemezve, a szervezeti tagságok listázásakor szembeötlő, hogy a „saját felségterületként” kezelt latin-amerikai régió mellett szinte nincs olyan földrész, ahol legalább a kulcspozícióban lévő államokkal ne alkotna valamilyen rendező elv alapján szerveződő csoportosulást. Az 1960-as években indult integrációs kezdeményezések elsősorban a gazdasági együttműködés elősegítését célozták a kontinensen, ilyen szervezet volt a Latin-amerikai Szabadkereskedelmi Társulás is (Asociación Latinoamericana de Libre Comercio, ALALC), mely 1960. február 18-án a montevideói szerződés aláírását követően Argentína, Brazília, Chile, Mexikó, Paraguay, Peru és Uruguay alapításában jött létre. A következő évben Kolumbia és Ecuador, 1966-ban Venezuela, végül 1967-ben Bolívia is csatlakozott. A szervezet azonban a belső koordináció hiánya, az országok politikai és gazdasági instabilitása, valamint a kedvezőtlen világgazdasági tényezők miatt nem igazán funkcionált. A rendszer beindulása érdekében 1980-ban az ALALC átalakult Latin-amerikai Integrációs Társulássá (Asociación Latinoamericana de Integración, ALADI). A közös piac létrehozásának céljával átalakult ALADI-hoz Kuba is csatlakozott. Szintén e korszak szülte még az 1960-ban létrejövő Közép-amerikai Közös Piac (Mercado Común Centroamericano, MCC), az 1969-es Andok Paktum (Pacto Andino, PA), mely később Andok Közösség (Comunidad Andina, CAN) néven folytatta működését. E korszak szülte még a Latin-amerikai Gazdasági Együttműködési Rendszer (Sistema Económico Latinoamericano, SELA), és a Karibi Közösség (Caricom).

Az 1960-as évek integrációs hullámának lecsendesedése után az 1990-es években a katonai diktatúrák eltűnése utáni, demokratizálódó országok számára a hidegháború végét követő, ideológiáktól mentesebb időszak beköszönte újra felértékelte a regionális együttműködések jelentőségét, a légkörváltásával azonban ekkor már nemcsak gazdasági, hanem politikai síkon is. Az első ilyen szervezet az 1991-es Asuncióni Szerződés aláírásával, Argentína, Brazília, Paraguay és Uruguay tagságával létrejött a Déli Közös Piac, azaz a Mercosul (Mercado Comum do Sul). Tizenkilenc latin-amerikai ország, valamint Spanyolország és Portugália részvételével szintén még ebben az évben jött létre az Ibér-amerikai Nemzetek Közössége (Comunidad Iberoamericana de Naciones). Néhány év szünetet követően, 2004-ben tizenkét állam létrehozta a Dél-

⁶³ http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2005-05-15/us/27844782_1_veto-power-permanent-seat-american-power, http://rtn.asia/824_wikileaks-exposes-us-double-game-un-security-council-expansion

amerikai Nemzetek Közösségét (Comunidad Sudamericana de Naciones, CSN), mely három évvel később Dél-amerikai Nemzetek Uniója (União de Nações Sul-Americanas, Unasul) néven folytatta a kontinens integrációját.

Természetesen mindegyik említett szerveződésnek megvan a maga helye és szerepe a régió gazdasági és politikai életének előmozdításában, e dolgotban csak a Brazília szempontjából legmeghatározóbb Unasult és Mercosult ismertetem.

A Déli Közös Piac és az UNASUL

Ma az UNSUL rendelkezik a hasonló társulások közül a negyedik legnagyobb gazdasági potenciállal. A négy tagország – Argentína, Brazília, Paraguay és Uruguay – által előállított bruttó hazai termék a 2005-ben mért 1 002 milliárd USD-ről⁶⁴ napjainkra, két és félszeresére növekedve, 2514 milliárd USD értéket ért el⁶⁵ – 83 százalékban Brazília hozzájárulásában – míg a lakosság a vizsgált időszak alatt 235 millió főről 245 millióra emelkedett.⁶⁶ A kontinens közel 60 százalékát lefedő Mercosul számos régióbeli országgal (Chile, Bolívia, Peru, Ecuador, Kolumbia) kötött társulási szerződést, Venezuela tagságát pedig Paraguay kivételével 2006-ban hagyta jóvá a szervezet. A strukturális felépítésében és döntéshozatali mechanizmusaiban az Európai Uniót mintául vevő szervezet 1995-ben kötött együttműködési megállapodást az EU-val, a tagország összexportjának mintegy negyedét az Unió relációjában realizálva.

Nagysága és tevékenységi körének összetettsége miatt a Mercosulnál is fontosabb szerepet betöltő szervezet az Unasul, mely „a bolívari, a sucrei, a San Martín-i hagyományokat követve a <<határok nélküli nagy Amerikai Haza létrehozásával, az integráció és az egység megteremtésével, a közös jövő építésével népeik vágyait és törekvéseit valósítják meg>>.”⁶⁷

A latin-amerikai államok népeinek közös történelmi gyökerein és az egymás iránt érzett szolidaritáson alapuló demokratikus értékeket valló, az emberi jogok, valamint a nemzetközi jog tiszteletben tartásának, a multilateralizmus erősítésének fontosságát képviselő szervezet legfőbb feladatának a földrész államainak integrációját és összefogásuk megteremtését tekinti, ennek érdekében az alapító okiratban hat célt jelöl ki a szervezetnek.

- 1) A régió közös diplomáciai és politikai működésének biztosítása konszenzus megteremtésén keresztül.
- 2) Szabadkereskedelmi övezet kialakítása a Mercosul, valamint az Andok Közösség (Bolívia, Ecuador, Kolumbia, Peru) tagállamai és Chile között.
- 3) A kontinens energetikai és kommunikációs rendszerének egységesítése.
- 4) A mezőgazdaság fejlesztése és az élelmiszeripar harmonizációja.
- 5) Az együttműködés erősítése a kultúra, az oktatás, valamint a tudományos kutatások területén, technológiák átadása közös fejlesztések céljából.

⁶⁴ SZILÁGYI István: *Az Európai Unió és Latin-Amerika: biregionális stratégiai szövetség* In *Külügyi Szemle*, 2008/3. 18.

⁶⁵ <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>

⁶⁶ <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>

⁶⁷ SZILÁGYI 2008: 19.

6) A tagországok vállalatainak és a civil társadalom integrációjának megteremtése.⁶⁸

A további tagfelvétel előtt is nyitott szervezet a fontosabb szakterületekért felelős bizottsági struktúrával rendelkezik, valamint két különálló intézménnyel, a Dél Bankjával (BancoSul), valamint a Dél-amerikai Parlamenttel (Parlamento Suramericano). Az Unasul konszenzusos döntéshozatali eljárást alkalmaz, ezért egyes esetekben a tagállamok közti kétoldalú nézeteltérések – a határviták, drog- és embercsempészet, nemzetközi szervezett bűnözés kapcsán – hátráltatni tudják az egész szervezet tevékenységét, mely adott esetben jelentős gazdasági és egyéb hátrányokkal is járhat.

A multidimenzionális, az eddig döntően jellemző gazdasági aspektus mellett politikai, társadalmi, védelmi és kulturális síkon történő együttműködés előmozdítása érdekében olyan nagyberuházások kezdődtek meg a régióban, mint a kontinentet átszelő, az Atlanti- és a Csendes-óceánt s egyben Brazíliát Peruval összekötő autópálya, a Carretera Interoceánica megépítése, mely egyben tengeri kijáratot is biztosít Bolíviának. A Dél-amerikai Energetikai Gyűrű (Anillo Energético Sudamericano) néven öt országot – Argentínát, Brazíliát, Chilét, Paraguayt és Uruguayt – érintő, valamint a Venezuelát Kolumbiával összekötő (Gasoducto Binacional) gázvezeték-hálózat építése.

A jelenleg 12 állam szövetségéből álló Unasul bruttó hazai terméke mintegy 3 648 milliárd USD szintet képviselt a 2010-es adatok alapján,⁶⁹ összlakossága pedig elérte a 392 161 688 főt,⁷⁰ a 2008-ban mért 1920,7 milliárd USD összesített GDP értékkel és a 379,5 millió lakossal⁷¹ szemben, mely bár százalékos arányban elmarad a Mercosul növekedéséhez képest, de még mindig szignifikáns értéket mutat, különösen ha figyelembe vesszük a vizsgált időszak kedvezőtlen világgazdasági környezetét. Így tehát elmondható, hogy a szervezet kapcsán mind lélekszámában, mind gazdasági potenciáljában jelentős súlyt képező tömbről beszélhetünk, melyből a többi 11 tagállam hozzájárulásának ellenére, a hatalmas brazil gazdaság 57,2 százalékos részesedésével még mindig több mint felét képviseli a szervezet összesített GDP-jének, elmondható tehát, hogy itt is érvényesül Brazília dominanciája.

Az Unasul megszületése szinte hiánypótló vállalkozásnak is tekinthető, hiszen a többi földrész sok esetben több regionális integrációs szervezettel rendelkezik, elég csak a karibi-térségre gondolni, vagy más földrészek kapcsán akár az ASEAN, az Arab Liga vagy az Afrikai Unió esetére. Nem utolsó sorban pedig azért is fontos a szervezet létrejötte, mert ahogy Lula da Silva elnöksége idején egy alkalommal megfogalmazta „az Unasul megváltoztatja a világ és a régió hatalmi sakkjáráját.”⁷²

Úgy gondolom azonban e két említett szervezet jelentősége nemcsak ebben a széles értelemezett relációban nagy, hanem hozzájárul Brazília szomszédságpolitikájának olajozottabbá tételéhez, különösen az olyan országok esetében, mint Argentína, akivel

⁶⁸ SZILÁGYI 2008: 21.

⁶⁹ <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>

⁷⁰ <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>

⁷¹ PÓLYI Csaba: *Brazília regionális és nemzetközi szerepvállalásának erősödése*. In *Külügyi Szemle*, 2008/3. 63.

⁷² <http://economia.uol.com.br/ultnot/valor/2008/05/23/ult1913u89041.jhtm>

a korábbi ellentétek ugyan már szinte teljesen a feledésbe merültek, azonban egyfajta rivalizálás még mindig érezhető a két ország között, elég ha csak az Argentína Brazília állandó ENSZ BT tagságának kérdésében képviselt álláspontjára gondolunk. A két szervezetnek tehát valódi, ha lehet úgy mondani, gondolkodásmódbeli integrációs funkciója is van. A két hatalom közti távolság csökkentése, és az erősebb kooperáció érdekében a Lula-kormányzat még intenzívebb diplomáciai együttműködés kialakításába kezdett, negyedévente találkozókat szervezve az argentin kormány vezetőjével. Bilaterális együttműködésükben legmeghatározóbb szerepe az energetikai, hadiipari és nukleáris témájú együttműködéseknek van, melyek keretében aláírásra kerültek az Uruguay folyóra telepítendő vízi erőműről és közös urándúsító program beindításáról, valamint páncélozott csapatszállító harcjárművek, és repülőgép alkatrészek gyártásáról szóló megállapodások.⁷³

Véleményem szerint megkérdőjelezhetetlen, hogy a kihívók és konkurensok ellenére, a régió gazdasági életének motorja, Brazília. Ebben a szerepében pedig kimagasló jelentőségük volt az utóbbi időszakban megerősödő és a világgazdasági szintérre kilépő multinacionális mamutvállalatoknak, melyeket sajátosságaik miatt legtöbbször multilatinasnak nevez a szakirodalom. Latin-Amerika legnagyobb félszáz vállalatának pénzügyi elemzése alapján 2007-ben, a válságot megelőző utolsó évben az említett cégek eladásai 29 százalékkal emelkedtek, 541,6 milliárd USD-s értéket érve el. Közülük a legtekintélyesebb bevételt, mintegy 96,3 milliárd USD-t a brazil kőolajipari mogul, a *Petrobras* ért el, második helyen szintén brazil vállalat, a Vale bányaiipari óriás állt, 36,56 milliárd USD bevétellel. az ötvenes listán egyébként 23 brazil cég szerepel összesen, a teljes eladás 55,3 százalékát adva.⁷⁴

Egyéb relációk: USA, EU, BRICS

A brazil külpolitika prioritásairól elmondható, hogy a regionális szerep biztosításának szükségessége miatt mindig első helyen álltak a környező országokkal fenntartott akár bi-, akár multilaterális -, akár szervezeti jelleget öltő kapcsolatok. Az irányvonalak meghatározásában pedig egyik meghatározó tényezőjévé a geopolitikai kutatások kerültek, melyek az 1920-as évektől indultak be az országban. A kezdetben a német Friedrich Ratzel és a geopolitika fogalmát megalkotó, svéd Rudolf Kjellen munkássága által befolyásolt brazil geopolitikai gondolkodás színhelye az 1940-es évekre a Legfelső Hadi Akadémia lett, ahol a vizsgálódások középpontjába már akkor azok a ma is aktuális politikai célok és kérdéskörök kerültek, mint az ország belső és külső biztonsága, a világban betöltendő nagyhatalmi szerepe, nemzeti céljainak meghatározása, valamint az ország mottójának, a rendnek és haladásnak biztosítása Brazília sajátosságainak figyelembevételével. A később brazil geopolitikai iskolaként ismertté váló gondolkodástörténeti korszak Golbery do Couto e Silva, Carlos de Meira Mattos és Therezinha de Castro munkássága idején érte el az aranykorát.⁷⁵

A nemzetközi szintér súlypontjainak meghatározását egyfajta tudományos támogatással kialakító Brazília a fentiekben vázoltak alapján tehát először regionális

⁷³ PÓLYI 2008: 62-63.

⁷⁴ PÓLYI 2008: 56.

⁷⁵ SZILÁGYI István: *A brazil geopolitikai iskola*. In *Politikatudományi Szemle*, XVI/3. 69.

szinten alapozta meg hatalmát, majd nem sokkal később a világ más meghatározó területeivel is szoros kapcsolatok kialakítására törekedett. Az ezredfordulót követő időszak alatt, bár mérsékelt politikát folytatva, de próbálta rendezni viszonyát az Egyesült Államokkal, akivel azt megelőzően az 1960-as évek rendkívül szoros kapcsolatát követően egyfajta elhidegülés következett be a hetvenes évek második felére. A Washingtonból, talán kissé lesarkítottan fogalmazva, de valamilyen szinten mégis „lenézett” Brazília sem kereste a kétoldalú kapcsolatok rendezésének lehetőségét a néha túllontúl büszke, a latin-amerikai régiót egyértelműen befolyási övezetként értelmező, ezáltal más országok belpolitikai életébe is beavatkozó Egyesült Államokkal. E viszony normalizálását érte el a Lula-kabinet a többszöri elnöki szintű találkozókkal. Természetesen ehhez kellett Washington részéről a Brazília hatalmas gazdasági potenciálját felismerő és a vele való együttműködés szükségességét beismerő politikai gondolkodás. Az együttműködés fő területein pedig olyan brazil „specifikumok” jelentek meg, mint a bioüzemanyagok előállítás – mely területen a két ország a világ bioetanol előállításának háromnegyedét adja – vagy Brazília afrikai kontinensen szerzett kapcsolatrendszere és tapasztalatai, elsősorban a luzitán országok tekintetében, ahol jelentős segítséget nyújthat a latin-amerikai állam a demokratikus intézmények, valamint az államigazgatás erősítése, illetve az oktatási és egészségügyi rendszerek kiépítése területén.⁷⁶

A két ország kapcsolatai tehát rendeződni látszódnak egymás kölcsönös tiszteletének és elismerésének köszönhetően, bár Washington nem látványosan ugyan, de egyes kérdésekben, mint például a jelentős hatalmi növekedést eredményező ENSZ BT állandó tagság megakadályozásával, hátráltatni igyekszik Brazília nagyhatalmi ambícióinak megvalósulását.

Másik fontos külpolitikai irányvonal, az Európai Unió, valamint az Ibériai-félsziget országai, elsősorban természetesen Portugália. Az Unió irányában számos bizottság és önálló szervezet formájában (EuroLat, az Európai Unió és Latin-Amerika parlamentjeinek képviselőit egyesítő Euro–Latin Parlamenti Közgyűlés, a kialakuló Euro–Latin-amerikai Globális Interregionális Partnerségi Térség (Euro–Latin American Global Interregional Partnership Area, ELAGIPA), valamint az Euro–Latin-amerikai Állandó Titkárság tartja a kapcsolatot és folytat együttműködést Latin-Amerika és Brazília.⁷⁷

Az együttműködés főbb területeit az Európai Bizottság 2005-ös elemzése alapján az alábbi témaköröket ölelik fel:

- 1) valódi politikai párbeszéd kialakítása a felek között;
- 2) regionális integráció elősegítése a társulási egyezmények hálózatának létrehozása, valamint a gazdasági és a kereskedelmi kapcsolatok ösztönzése révén;
- 3) a stabil európai befektetőrendszer kidolgozása a latin-amerikai államok fejlődésének támogatása érdekében;
- 4) a meglévő kooperáció továbbfejlesztése a szociális kohézió és a környezetvédelem területén;

⁷⁶ PÓLYI 2008: 59-60.

⁷⁷ SZILÁGYI 2008: 6-21.

- 5) a két régió közötti, valamint a latin-amerikai régió belüli egyenlőtlenségek felszámolása;
- 6) a latin-amerikai országok drog- és korrupció ellenes küzdelmének támogatása;
- 7) a demokratikus intézményrendszerek további megerősítése;
- 8) az oktatás fejlesztése, a kultúra ápolása egymás jobb megértése érdekében.⁷⁸

Szintén az európai kontinens irányultságában működő szervezet az Ibér-amerikai Nemzetek Közössége (Organização dos Estados Ibero-americanos, OEI), mely 1991-ben alakult tizenkilenc latin-amerikai állam, valamint Portugália és Spanyolország részvételével.⁷⁹

A nemzetközi viszonyokban az évszázadok során az eltérő fejlettségi szintek kapcsán tradicionálisan kialakult észak-dél tengely mentén szerveződő struktúrák, általában az utóbbi számára egyfajta alárendeltebb szerepet szántak a dominánsabb északi államokkal szemben. Ennek a 21. századra már nagyban ellentmondásossá vált rendszernek a megváltoztatása érdekében tett lépésként értelmezhető a Lula-kormányzat Afrika-politikája, melynek alapja elsősorban a volt portugál gyarmati országokkal a közös nyelv és kulturális hasonlóságokon alapuló kapcsolat, de emellett olyan országok is rákerültek Brazília külpolitikai térképére, mint az afrikai kontinens egyik vezető hatalma, a Dél-afrikai Köztársaság.

Az afrikai ország 2010-ben, a közeledés legmarkánsabb jegyeként csatlakozott a 2006-ban Jekatyerinburgban alapult informális „szervezethez”, a BRIC-hez. A betűszó a tagországok neveinek kezdőbetűiből áll, így jelenleg BRICS-ként Brazília mellett, Oroszországot, Indiát, Kínát és a már említett Dél-afrikai Köztársaságot foglalja magában.

A csoport létrehozásának alapját egy részről a kezdetben négy, majd öt állam világviszonylatban is kimagasló mutatói adták gazdasági nagyságuk és azok növekedési ütemének, demográfiai részarányuknak, valamint tekintélyes mennyiségű és változatos természeti erőforrásaik tekintetében.⁸⁰ Az öt ország a 2010-es adatok alapján a világ lakosságának csaknem felét, közel 3 milliárd főt képvisel,⁸¹ összterületük 38 351 430 négyzetkilométer,⁸² tehát a szárazföldi területek egynegyede, gazdasági potenciáljukat szemléltetendő, az általuk előállított bruttó hazai termék összesen 11 608 927 323 931 USD-t (több mint 11 500 milliárd USD-t) tesz ki, mely összehasonlításképpen meghaladja az Európai Unió öt legerősebb gazdaságával rendelkező államának

⁷⁸ SZILÁGYI 2008: 8.

⁷⁹ SZILÁGYI 2008: 21..

⁸⁰ LUKOV, Vadim: *A Global Forum for the New Generation: The Role of the BRICS and the Prospects for the Future*. January 24, 2012, <http://www.brics.utoronto.ca/analysis/Lukov-Global-Forum.html>

⁸¹ Brazília 2 087 889 553 822 USD, Kína 5 926 612 009 750 USD, India 1 727 111 096 363 USD, Oroszország 1 479 819 314 058 USD, Dél-afrikai Köztársaság 363 910 425 628 USD. <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL> letöltve: 2012-06-07

⁸² Brazília 8 459 420 km², Kína 9 327 480 km², India 2 973 190 km², Oroszország 16 376 870 km², Dél-afrikai Köztársaság 1 214 470 km² <http://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.TOTL.K2>

(Németország, Franciaország, Egyesült Királyság, Olaszország és Spanyolország) 11 486 857 556 080 USD mértékű GDP-jét.⁸³

A mutatók szintjei mellett más részről, a tagországok hosszú távú céljai közötti egyezőségek is kohéziós erőként szolgálnak, úgy mint:

- az idejétmúlt globális pénzügyi és gazdasági rendszer reformja, mely nem veszi figyelembe a más fejlődő gazdaságok mellett, a BRICS országok megnövekedett gazdasági súlyát;
- a nemzetközi jog alapelveinek és normáinak erősítése, a hatalmi politika alkalmazásának visszaszorítása, valamint más országok szuverenitása megsértésének megakadályozása;
- a gazdasági és szociális fejlődés széleskörű problémáinak és kihívásainak kezelése;
- a gazdaság különböző szektorainak kiegészítő támogatása.⁸⁴

A közös érdekek elérését a *Sanya Nyilatkozatban*⁸⁵ foglalt alapelvek mentén kívánják elérni:

- nyitottság,
- pragmatizmus,
- szolidaritás,
- kölcsönös segítségnyújtás,
- befogadás,
- konfliktuskerülés.

A katonai erő

A klasszikus értelemben vett nagyhatalom egyik szinte kötelező ismérve a hadsereg, a katonai erő, azaz, hogy egy állam a politikai céljait a diplomáciai és egyéb békés eszközök kimerülése után képes legyen erő alkalmazásával elérni. Ahogy a 18-19. Clausewitz fő művében, a *Vom Kriegeben* megfogalmazottak alapján tudjuk, „a háború a politika folytatása más eszközökkel,”⁸⁶ a háború megvívásához pedig katonai erőre van szükség.

A gazdasági teljesítőképesség, valamint a külpolitikai eszközrendszer elemzése mellett tehát szükséges a katonai képességek vizsgálata. A hidegháborús korszak lezárultát követően a korábban jellemző titkolózások és dezinformációk az egyes országok katonai képességeit illetően nagyjából megszűntek. A legtöbb fejlett demokrácia nyilvánosan is elérhetővé teszi haderejének összetételét, technikai felszereltségét, a védelmi kiadások mérőszámait, valamint nem utolsósorban a fejlesztésekre és a jövőbeni tervekhez vonatkozó elképzeléseket tartalmazó ún. *White Paper*. Ezt a

⁸³ <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD> letöltve: 2012-10-03

⁸⁴ Lukov, Vadim: *A Global Forum for the New Generation: The Role of the BRICS and the Prospects for the Future*, January 24, 2012, <http://www.brics.utoronto.ca/analysis/Lukov-Global-Forum.html>

⁸⁵ <http://english.people.com.cn/90001/90776/90883/7351063.html>

⁸⁶ CLAUSEWITZ, Carl von: *A háborúról*. Göttinger Kiadó, 1999, Veszprém. 15.

dokumentumot – mely egyben a bizalom és a transzparencia jele is egy állam részéről, így fontos mérföldkőnek számít az első ilyen elkészítése – még nem alkotta meg Brazília, azonban számos mértékadó nemzetközi think tank és kutatóközpont, mint a Stockholmi Nemzetközi Békekutató Intézet (Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI) vagy a londoni székhelyű Stratégiai Tanulmányok Nemzetközi Intézete (International Institute for Strategic Studies, IISS), illetve az Amerikai Egyesült Államok Központi Hírszerző Szolgálat (CIA) folyamatosan frissülő adatbázisokat tesz hozzáférhetővé a témában, mely jó kiindulási pontként szolgálhat az elemzéshez.

A Brazil Fegyveres Erők (Forças Armadas Brasileiras) a klasszikus haderőnemi felosztás szerint három komponensből állnak:

- Brazil Szárazföldi Erők (Exercito Brasileiro, EB),
- Brazil Légierő (Força Aerea Brasileira, FAB) és
- Brazil Haditengerészet (Marinha do Brasil, MB), mely magában foglalja a Haditengerészeti légierő és tengerészgyalogos egységeket is (Corpo de Fuzileiros Navais).

Bár jelenleg a témával foglalkozó források csak ezt a három haderőnemet említik, véleményem szerint a mindössze nyolc éves múltú visszatekintő, azaz 2004-ben, a Lula-kormányzat idején alapított Força Nacional de Segurança Pública (FNSP), a Nemzeti Közbiztonsági Erő is haderőnemként értelmezhető. Annak ellenére is, hogy – bár BEPE (Batalhão Especial de Pronto Emprego) néven gyorsreagálású elitalakulattal is rendelkezik – az igazságügy minisztérium alárendeltségébe tartozó Nemzeti Közbiztonsági Titkárság (Secretaria Nacional de Segurança Pública, SENASP) felügyelete alatt működik. Feladatkörét tekintve azonban szinte teljes mértékben megegyezik többek között a szintén haderőnemként elfogadott, a Francia Fegyveres Erők részeként, de a belügyminisztérium irányítása alatt álló, annak költségvetését terhelő Francia Nemzeti Csendőrséggel (Gendarmerie nationale) vagy a szárazföldi erőktől 2001-ben függetlenné váló olasz Carabinieri Erőkkel (Arma dei carabinieri), illetve a portugál Nemzeti Köztársasági Gárda (Guarda Nacional Republicana) feladatkörével is, mely kettős- belügy- és honvédelmi minisztériumi alárendeltségben hajtja végre tevékenységét.

A SIPRI évkönyvek adatai alapján dolgozó Világbank adatbázisának legfrissebb számai szerint Brazília 2010-ben bruttó hazai termékének mintegy 1,6 százalékát költötte katonai jellegű kiadásokra, mely pontosan az 1990-2010 közötti időszak GDP arányos költségeinek átlageredményét adja, némi visszalépést jelentve az 1995-ös és 2002-es költségi csúcshoz (1,9 százalék) képest. Ezzel az értékkel a korábban már használt referenciaországok, Argentína 0,9 százalékos és Chile 3,2 százalékos védelmi ráfordításai között helyezkedik el. Fontos megjegyezni azonban, hogy Chile ezzel az aránnyal a 20. legnagyobb katonai költségvetéssel rendelkező ország a világon, valamint, hogy a haderejükre tradicionálisan sokat költő államok száma igen magas a régióban, így további hat ország⁸⁷ költ, Brazíliával legalább megegyező arányban – bár természetesen különböző nagyságú GDP-ből – védelmi célú kiadásainak fedezésére. Szintén érdemes megjegyezni, hogy a vizsgált évben a latin-amerikai ország védelmi

⁸⁷ A GDP százalékában: Ecuador 3,8, Kolumbia 3,7, Bolívia 1,6, Uruguay 1,5, Honduras 1,6, Peru 1,4, az ENSZ BT tag Franciaország költésaránya 2,3 százalék. <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS>

költségvetése valamennyi jelenleg állandó ENSZ BT tagsággal rendelkező állam irányszámához képest kisebb értéket mutat.⁸⁸

Ez a szint azonban megfelelőnek értékelhető, ha figyelembe vesszük az ország bruttó hazai termékének nagyságát, hiszen ez a százalékarányosan kifejezve alacsonynak tűnő ráfordítás is több mint 36,5 milliárd USD védelmi célú büdzsét jelent.⁸⁹ Mindemellett tekintettel arra, hogy a kontinens biztonsági környezete, valamint az ország belbiztonsági helyzete nem igényel a készenléti szintnél nagyobb erőlekötést, így a rendszerben tartás is alacsonyabb szintű ráfordítást igényel (alakulatok, technikai eszközök diszlokációja nem számottevő, kiképzési- és gyakorlatozási költségek nem haladják meg az általános szintet). Brazília, katonai potenciáljának megtartása és fejlesztése érdekében tehát – ha lehet mondani – „új feladatokat” keres fegyveres erejének. Az egyik ilyen lehetőség a korábban ismertett nemzetközi szerepvállalásokban való részvétel növelése, valamint emellett a katonai jelenlét megerősítése az Amazonas-vidéken, az ún. Északi Folyosó (Calha Norte) régióban.

Brazíliában hadkötelezettség van, a 21 és 45 közötti férfi lakosság részére kötelező a 9-12 hónapos sorkatonai szolgálat, mely azonban a rendszer gyengesége miatt nem igazán működik, így elsősorban az alacsonyabb társadalmi rétegek vannak felülreprezentálva a sorállomány tagjai között. A világ 15 legnagyobb hadereje között szereplő Brazil Fegyveres Erők összlétszáma (sorállomány, altisztek, tisztek) jelenleg 327 710 fő, 190 000 fő a szárazföld, 67 000 fő a haditengerészet és 70 710 fő a légierő állományában. Az ország hadra fogható korú férfi lakossága 53 350 703 fő, a rendszerben lévő tartalékosok száma 1 340 000 fő.⁹⁰ A Latin-Amerika legnagyobb és legerősebb haderejének számító brazil hadsereg a kontinensen elsőként az 1980-as évek óta nőket is felvesz soraiba.⁹¹

Eltekintve a két világháborúban történt epizódnyi részvétel, valamint az 1966-os, rövid ideig tartó katonai művelettől a Dominikai Köztársaságban,⁹² Brazília mindössze a 19. században vett részt katonai műveletekben más államokkal szemben – megjegyzendő, hogy minden esetben a győztes oldalon –, a 20. században azonban mindössze belföldi fegyveres konfliktusokban, valamint a már említett ENSZ felhatalmazás alapján zajló műveletekben használta haderejét. Azonban klasszikus területvédő háborúra az 1865-ös paraguayi háború óta nem került sor. A katonai hagyományok ezzel szemben, ahogy a volt gyarmati országokra ez általában jellemző, erősen megmaradtak Brazíliában is, valamint a császárság megdöntésében játszott szerepe mellett a 20. században, a kiobbantók szándékai szerint az ország érdekében véghezvitt, három másik államcsíny

⁸⁸ Összesített rangsorban elfoglalt hely és GDP-arányos költségvetési ráfordítás az öt állandó ENSZ BT tag esetén: 6. USA 4,8 százalék, 10. Oroszország 4,0 százalék, 30. Egyesült Királyság 2,6 százalék, 34. Franciaország 2,3 százalék, 40. Kína 2,0 százalék. http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?order=wbapi_data_value_2010+wbapi_data_value+wbapi_data_value-last&sort=desc

⁸⁹ A CIA Brazília 2 282 000 000 USD vásárlóerő-paritásos bruttó hazai termékével kalkulálva. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/br.html>

⁹⁰ HACKETT, James [szerk.]: *The Military Balance 2011*. Routledge, 2011. London. 69..

⁹¹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/br.html>

⁹² A Branco-kormány Egyesült Államokat támogató politikájának megnyilvánulásaként vett részt Brazília a békekontingensben. FAUSTO, Boris: *Brazília rövid története*. Equinter, 2011, Budapest. 282.

(1930, 1945 és 1964) is hozzájárult a katonaság hivatástudatának és büszkeségének növeléséhez. Ismerve ezeket a tényezőket, nem okozhat nagy meglepetést, hogy a brazil katona ragaszkodik az uniformisához. Értem ezalatt azt, hogy az egyenruhások és természetesen azok vezetői ragaszkodtak (és ragaszkodnak a mai napig is) az elődeik és az általuk elért eredményekhez, juttatásokhoz, függetlenséghez, ezért a három haderőnem a történelem folyamán három külön minisztérium, valamint három külön, saját vezérkarral rendelkező haderőnem alá szerveződött. Napjainkra a legtöbb országban, számos okot találva a haderőnemi minisztériumok összevonására – gazdasági megfontolások, egységes vezetési-irányítási rendszer adoptálása, stb. – megszűntek az önálló szervezetek. Ez a változás a tradíciókhoz való ragaszkodás miatt, számos kudarcba fulladt kísérlet után csak 1999-ben történhetett meg. A helyzet a katonai vezetői vonalon is nagyban hasonló képet mutatott egészen 2010. szeptember 6-ig, mikor a haderőnemi vezérkarfőnökök ellenállását leküzdve Lula elnök José Carlos De Nardi vezérezredest (EB) kinevezte az ország első egyesített vezérkari főnökévé, nagy előrelépést téve, befejezve a haderő szervezeti reformjának legmeghatározóbb részét.⁹³

Haderőnemek közelebbről

A haderőnemek részletesebb bemutatását, bár sem technikailag, sem létszámában nem előzi meg a szárazföldi erőket, a 2008-as Nemzeti Védelmi Stratégiához hasonlóan a brazil haditengerészettel kezdem, hiszen ez az ország legrégebbi gyökerű haderőneme, és ahogy azt korábban említettem, a hagyományoknak a mai napig még ilyen szinten is meghatározó szerepük van a mindennapokban. A történelmét a tengerparti fosztogatók ellen csónakokkal védekező katonák korszakáig visszavezető haditengerészet az évszázadok során hatalmas fejlődésen ment keresztül. Az általában a kiváltságos családok fiaiból álló, konzervatív és arisztokratikus tiszttal rendelkező haderőnem jelenleg, a haditengerészeti légierő (1300 fős) és a tengerészgyalogság (14 600 fős) egységeit is beleszámítva, közel 65 000 főből áll. A hét körzetre osztott vízi erők egyaránt felelnek az óceáni és folyami felségvizekért is.

Technikai felszereltsége között megtalálhatóak a brazil és a nagy nemzetközi hadiipari vállalatok fejlesztései is, a fontosabbakat említve:

- 4 darab Tupi, valamint 1 darab Tikuana osztályú tengeralattjáró;
- 1 darab Clemenceau osztályú repülőgép-hordozó (a Francia Haditengerészet FNS Foch repülőgép-hordozója, jelenleg Sao Paulo néven van rendszerben az MB zászlóshajójaként)⁹⁴ melynek kapacitása: 15-18 darab A-4 Skyhawk harcászati vadászbombázó, 4-6 darab SH-3D/SH-3A Sea King tengeralattjáró-elhárító helikopter, 3 darab AS-355F/AS-350BA Ecureuil könnyű helikopter és 2 darab AS-532 Cougar többcélú helikopter,
- 10 darab fregatt,
- 5 darab korvett,

⁹³ <http://www.forte.jor.br/tag/chefe-do-estado-maior-conjunto-das-forcas-armadas/>

⁹⁴ A korábbi repülőgéphordozót, a Minas Geraist (volt HMS Vengeance, Brit Haditengerészet) kivonták a rendszerből, jelenleg Kína érdeklődik a megvételéről. <http://www.globalsecurity.org/military/world/brazil/sao-paulo.htm>

- 35 darab járőr és parti őrhajó;
- 6 aknaszedőhajó; valamint
- kétéltű járművek és csapatszállító hajók.⁹⁵

A haditengerészeti légierő kilenc repülőszázadának haditechnikáját 67 darab helikopter és 23 darab repülőgép biztosítja. Az 1 zászlóaljnyi tengerészgyalogos egység a harc önálló megvívásához szükséges páncélos, tüzérségi és szállító (ideértve kétéltű) technikával rendelkezik.⁹⁶

A haditengerészet erőteljes fejlesztésébe az 1990-es években került sor, a jelenlegi technika legnagyobb részét akkor szerezte be Brazília. Az ezredfordulóra lezajló technikai korszerűsítéssel párhuzamosan 2002-re megoldódott a haditengerészethez tartozó repülő technika működtetése is, mely Branco tábornok elnöksége ideje óta megoldatlan kérdés volt az üzemeltetési jogok felett, s melyet közel négy évtizeden át megosztva, a forgószárnyas technikát a haditengerészet, a merevszárnyasat a légierő pilótái repülték. 2002 óta azonban valamennyi eszköz működtetését a haditengerészet vette át.⁹⁷

A tradíciók fontosságát nem becsmélve, a legnagyobb, és legjelentősebb s egyben legbefolyásosabb haderőnemnek Brazíliában is a szárazföldi erők számítanak. Ez tükröződött a katonai diktatúra alatt egyenruhások által betöltött vezető beosztások megosztásán is a haderőnemek képviselői között, és ma is tükröződik többek között az első egyesített vezérkar főnök haderőnemi hovatartozásán is.

A kilencvenes években a rendfokozati struktúra torzulása kapcsán túl sok tábornokkal és főtiszttel rendelkező, ezáltal belső szervezeti problémákkal küzdő szárazföldi haderőnem, mely mindeközben döntő többségében képzetlen altisztekre támaszkodott a végrehajtó munka során, mára már jelentős strukturális és személyi reformokon esett át. A jelenleg hét katonai parancsnokságból és tizenkét katonai körzetből álló szervezet a hatályos Nemzeti Védelmi Stratégia értelmében számos diszlokációt hajtott végre az ország geostartégiai súlypontjainak ártértékelődése miatt elsősorban a határvidékek, valamint az Amazonas térségében.⁹⁸

A dandár alapon szerveződő 190 000 fős szárazföldi erők fontosabb haditechnikai eszközei:

- 439 darab közepes harckocsi (348 db Leopard 1A5BR, 91 db M-60A3);
- 152 darab könnyű harckocsi (M-418/C);
- 807 darab páncélozott szállító jármű;
- 1 805 darab tüzérségi löveg önjáró és vontatásos, 70-155 mm; valamint
- 79 darab helikopter (19 db AS-550U2 Fennec, 8 db AS-532 Cougar, 4 db S-70A-36 Black Hawk, 32 db AS-365 Dauphin, 16 db AS-350 LI Ecureuil).⁹⁹

⁹⁵ HACKETT 2011: 70-71.

⁹⁶ HACKETT 2011: 71.

⁹⁷ <http://www.globalsecurity.org/military/world/brazil/navy.htm>

⁹⁸ STERNBERG, Hilgard O'Reilly: „Manifest Destiny” and the Brazilian Amazon: A Backdrop to Contemporary Security and Development Issues. <http://sites.maxwell.syr.edu>

⁹⁹ HACKETT 2011: 71.

A négy parancsnokságra és hét légi körzetre osztott brazil légierő jelenleg legfontosabb programja a SIPAM (Sistema de Proteção da Amazônia) név alatt futó „Amazoniai Védelmi Rendszer,” melynek célja a nevében is szereplő Amazonas-vidéken folyó illegális kábítószer-kereskedelem, valamint a szintén illegális fakitermelések és erdőégetések megakadályozása. A rendszer telepített és mobil földi radarokból, valamint Embraer R-99A és Embraer R-99B típusú légi megfigyelő egységekből áll, melyek a nap 24 órájában, folyamatosan monitorozzák a régiót.¹⁰⁰

A 13 század állományában szolgáló 70 710 fős létszámú légierő az alábbi haditechnikával rendelkezik:

- 1) merevszárnyúak:
 - 334 darab harci repülőgép (többek között 12 db F-2000 Mirage és 49 db F-5EM/FM vadászrepülőgép, 125 db A-29A/B Super Tucano könnyű légi támogató repülőgép, 40 db A-1 vadászrepülőgép)
 - 146 darab szállító- és légi üzemanyag-utántöltő repülőgép (22 db KC-390, 20 db C-130 Hercules);
- 2) forgószárnyúak:
 - 93 darab általános rendeltetésű helikopter (32 db H-50, 8 db H-55, 16 db H-60 Blackhawk, 9 db H-34 Super Puma, 2 db EC-135 Eurocopter, 18 db EC-725 Super Cougar - rendelés alatt).¹⁰¹

Ambiciózus jövőkép: a Nemzeti Védelmi Stratégia

A haderő ismertetett struktúrája és technikai feladatrendszere azonban magában mit sem ér, ha nincs egy konzisztens elgondolás a politikai döntéshozók részéről, amit aztán a katonai vezetési szint doktrínákká, hadászati és hadműveleti tervekké tud konvertálni azok szakszerű végrehajtása érdekében. Éppen ezért, 2008 decemberében a Lula-kabinet kiadta Brazília első Nemzeti Védelmi Stratégiáját. A fegyveres erők transzparenciája és a bizonytalanság, a biztonsági dilemma kialakulásának megakadályozása érdekében számos helyen közzétett anyag két nagyobb részből áll, az első egy leíró, a kialakítandó rendszert ismertető rész, melyet egy a végrehajtásra vonatkozó rész követ. A stratégia a fogalmi magyarázatok és a dokumentum általános pozicionálását követően a brazil haderő, az egyes haderőnemek jelenét ismertetve a jövőbeni célkitűzéseket, valamint az azok eléréséhez szükséges utat írja le. Az elméleti elgondolások mellett a dokumentum konkrétumokat is megfogalmaz. Ambiciózus fejlesztési programot vázol fel, elsősorban három, stratégiaileg kiemelt fontossággal rendelkező területen: kibernetika, újtechnológia és békés felhasználású nukleáris technológia.

A szárazföldi erőket érintő részben az alakulatok diszlokálását írja le a déli-délkeleti régióból az ország középső részébe, ahonnan könnyebben mozgósíthatóak a nyugati és északi területekre; ennek kivitelezése érdekében pedig elsődleges, hogy az alakulatok rendkívül mobilisak és flexibilisek legyenek, hiszen egyfajta stratégiai tartalékként fognak funkcionálni. Ennek megvalósítása érdekében a haderő modernebb eszközre cseréli EE-11 Urutu típusú páncélozott szállító harcjárműveit.

¹⁰⁰ <http://www.sipam.gov.br/content/view/40/53/>

¹⁰¹ HACKETT 2011: 72.

A haditengerészet új feladatként megerősített jelenlétet kell, hogy biztosítson az Amazonason, illetve a Paraguay-Parana folyóvölgyben, valamint a nemrég felfedezett partközeli kőolajlelőhelyek körzetében. Ennek érdekében ütőképes, hagyományos és nukleáris meghajtású tengeralattjárók rendszerbe állítását határozta meg a stratégia, melyek közül négy darab Scorpene-osztályon alapuló tengeralattjárót, saját maga épít, valamint kifejleszt egy később szintén hazai gyártású nukleáris meghajtású tengeralattjárót. Többfunkciós hajó megtervezését és gyártását is elrendelte a dokumentum, melyek képesek repülőgép-hordozóként is funkcionálni. A bejelentett fejlesztések között szerepel még az A-4 Skyhawk flotta modernizálása, korai előrejelző és légtérelőző rendszer vásárlása, S-70 Seahawk tengeralattjáró-elleni helikopterek beszerzése, a rioi haditengerészeti kikötőhöz hasonló haditengerészeti bázis létesítése az Amazonas torkolatánál. Ezen a támaszponton fog szolgálni az a három, 1800 tonna vízkiszorítású, minimum 6 000 tengeri mérföld hatótávolságú, helikopter fogadására is képes hajó, amit már megrendelt a haditengerészet, a 12 darab *NAPA 500*-osztályú járőrhajó mellett, a hatékony partvédelem képesség elérése érdekében.

A légierő számára a következő modernizációs terv végrehajtását szabta feladatul: 10 darab P-3AM Orion típusú tengeralattjáró-elleni repülőgéppark kialakítását, az AMX/F-5BR/Mirage-2000 repülőgépek lecserélése érdekében 210 darab újgenerációs vadászrepülőgép vásárlását (Rafales, Gripen NGs vagy F/A-18E/F Super Hornet), 12 darab Mi-35 helikopter rendelését Oroszországtól, valamint EC-715 típusú helikopter helyben történő építését mindhárom haderőnem számára a Helibras-Eurocopter cég megbízásával. A légierőnek emellett növelnie kell a légiszállítási és légi utántöltési képességét is, melyeket a KC-390 típusú repülőgépek továbbfejlesztésével fog elérni, valamint döntést kell hozni a nehéz légiszállító képesség kialakítása kapcsán a beszerzendő géptípus kérdésében, ahol a Boeing C-17, az Ilyushin-476, illetve az Antonov An-70 van versenyben a tenderért. Valamint a 2005-ben már megrendelt 12 C-295 szállító-repülőgép mellé még nyolc (ebből négy kutató-mentő feladatokat ellátó) repülőgép beszerzését kell megkezdeni.¹⁰²

A 2009-től már érvényben lévő stratégia véleményem szerint több szempontból is igencsak elgondolkodtató, elsősorban az előrevetített fejlesztések kapcsán. Alapvetés, hogy Brazília földrajzi méreteinél fogva, elhelyezkedése, gazdaság és az ország lélekszáma miatt is a kontinens meghatározó állama, sőt, kijelenthető, hogy az elsőszámú regionális hatalom. Amellett, hogy természetesen modern demokráciához méltóan a vitás kérdések békés, tárgyalásos úton való megoldását tekinti elsődlegesnek, regionális szövetségi rendszeréből fakadóan, szinte nincs is olyan terület a régióban, aminek a kormányával ne lenne két- vagy többoldalú együttműködési szerződése vagy ne lennének ugyanannak a regionális csoportosulásnak tagjai legalább egyetlen szervezetben. Ismerve tehát Brazília krízismegoldó gyakorlatát és a regionális biztonsági környezetet felmerül a kérdés, hogy először is, miért ez a hirtelennek mondható, jelentős pénzüsszegeket lekötő, nagyarányú modernizáció? Mi indokolja a számottevő képességbővítést a katonai potenciál területén? Hiszen a dokumentum deklarálja, hogy „a Nemzeti Védelmi Stratégia nem feltételezi egy világos és konkrét katonai fenyegetés létét egy

¹⁰² HACKETT 2011: 57-59.

potenciálisan ellenséges ország erőinek vagy más nem állami szereplők részéről.”¹⁰³ Amennyiben pedig nincsen ellenségképe Brazíliának, akkor felmerül a kérdés, hogy mégis mi indokolja a fegyverkezést.

Ugyancsak felmerül a kérdés, hogy mi indokolja az erőketítő képesség ilyen mértékű növelésének szükségességét. Miért merült fel a stratégiát megalkotó döntéshozók szintjén, hogy a légierő kapcsán jelentős légi utántöltő képességet teremtsenek meg? Ugyancsak, mi indokolja, hogy a világ jelenlegi élvonalához tartozó, a legnagyobb kapacitást képviselő nehéz légiszállító képesség kialakítását tűzték ki célul? Különösképpen akkor, mikor fejlett, nyugati országok, mint a NATO tagállam Amerikai Egyesült Államok, Bulgária, Észtország, Hollandia, Lengyelország, Litvánia, Magyarország, Norvégia, Románia és Szlovénia, valamint a NATO Békepartnerségi Program (PfP) két tagja, Finnország és Svédország a racionalitás és egyéb gazdasági megfontolások kapcsán közösen állapodtak meg a stratégiai légi szállítási képesség kialakításáról, közel egy időben a brazil stratégia kiadásával.¹⁰⁴ Felmerül a kérdés, hogy hova tervez ilyen nehéz technikai eszközöket vagy ekkora létszámú alakulatot szállítani a brazil hadvezetés?

A légierő képességnövelése mellett a haditengerészeti fejlesztések is felvetnek néhány kérdést. Vajon mi lehet a szándék a nukleáris meghajtású tengeralattjárók rendszerbe állítása mögött? És miért kell saját magának megterveznie, kifejlesztenie és legyártania ezeket az eszközöket? A jelenleg öt tengeralattjáróból álló flotta kapcsán – melynek fejlesztése szintén szerepel a dokumentumban – mi indokolja a nukleáris fűtőanyaggal történő üzemeltetés létjogosultságát, különösen flottaméreteken, ha figyelembe vesszük azt a tényt is, hogy a világon mindössze hat államnak van nukleáris meghajtású tengeralattjárója: az Egyesült Államoknak, Oroszországnak, Nagy-Britanniának, Franciaországnak, Kínának és Indiának.¹⁰⁵ A nukleáris meghajtás egyik legnagyobb előnye, hogy szinte értelmetlenné teszi a hatótávolság fogalmát, hiszen az üzemanyagot nem kell utántölteni, ezért ideális esetben csak az élelmiszerkészletek végeessége szabhat határt az út hosszának. Ez természetesen rendkívül praktikussá teszi, a dízel vagy elektromos meghajtású tengeralattjárókkal szemben, amennyiben az adott állam kihasználja ezt az adottságot. A stratégiában azonban a nukleáris tengeralattjáró-flotta megépítésének indokaként a mélytengeri kőolajlelőhelyek védelmezését nevezi meg, ami azonban a jelenleg feltárt lelőhelyek alapján mindössze 250-300 kilométer Rio de Janeirotól, mely távolság gond nélkül megtehető a jelenleg rendszerben lévő hagyományos meghajtású tengeralattjárókkal is.

Haditengerészeti erők vonatkozásában szintén érdekes – bár a Military Balance-től származó információk csak a stratégiában foglaltak pontosításának eredményei, így abban ilyen részletességgel nem szerepelnek – hogy az Amazonas torkolatához

¹⁰³ *National Strategy of Defense*

http://www.defesa.gov.br/projetosweb/estrategia/arquivos/estrategia_defesa_nacional_in_gles.pdf

¹⁰⁴ Az Egyetértési Szándéknyilatkozat 2008. szeptember 23-án lépett hatályba.

<http://www.kormany.hu/hu/honvedelmi-miniszterium/hirek/nato-strategiai-legiszallitasi-program-sac>

¹⁰⁵ http://articles.timesofindia.indiatimes.com/2012-01-24/india/30658507_1_nuclear-submarine-extensive-sea-trials-ins-chakra

telepítendő új bázis három, helikopter leszállására és szállítására alkalmas fedélzettel rendelkező hajójának minimális hatótávolsága, miért kell, hogy 6 000 tengeri mérföld legyen. A jelenleg valamivel éppen több mint ekkora távolságban, a libanoni partoknál szolgálatot teljesítő, Niterói-osztályú União fregatt maximális hatótávolsága is csak 5 300 tengeri mérföld,¹⁰⁶ mégis meg tudott érkezni és el tudja látni feladatát.

Végezetül pedig a Montecuccoli óta örök téma, a pénz kérdése. Miből tervezi finanszírozni a brazil kormány ezt a hatalmas fejlesztési tervet, ha 2009-ben mindössze 2,3 milliárd USD-t szántak beszerzésre, miközben 22,4 milliárd USD-t, a védelmi költségvetés 75 százalékát költötték személyi kiadásokra. Mindezt egy olyan időszakban, mikor a világ vezető tengeri hatalmai, az Egyesült Államok és Nagy-Britannia – bár Kínával és Indiával ellentétben – csökkentik haditengerészeti arzenáljukat.¹⁰⁷

A várható finanszírozási nehézségek miatt nem biztos, hogy tarthatóak a dokumentum végén az ütemezésre megszabott dátumok, amit azonban mindenképpen elért Brazília ezzel a nagyratörő stratégiával, az az, hogy bár nem túl feltűnő, de jól megtervezett kommunikációt kell folytatnia a terv kapcsán, egy részről, hogy megnyugtassa a régió egyes országainak állami vezetőit és nem utolsó sorban lakosságukat arról, hogy szándékai mindenek felett békések, másodsorban pedig saját állampolgárai felé is kommunikálnia kell. A terv pénzügyi hátterének biztosításához ugyanis a központi költségvetésből kell előteremteni a fedezetet, azt pedig csúnyán fogalmazva „el kell adni” a választópolgároknak, hogy a hadseregbe fektetett milliárdok miért fontosabbak az ország számára, mint a korábban már említett alulfinanszírozott területek támogatása.

A Világbank Latin-Amerikára vonatkozó a SIPRI adatai alapján összeállított GDP arányos védelmi költségvetései alakulását elemezve a 2007-2010 közötti időszakban megállapítható, hogy mindössze hat ország esetében volt pozitív irányú eltérés a 2008, illetve a 2009-es évet illetően az előző évhez képest, és csak két esetben volt szignifikánsnak mondható növekedés: Ecuador esetében 0,8 százalék, míg Uruguay esetében 0,4 százalék.¹⁰⁸

Az adatokat nézve, annak ellenére, hogy e két esetben valóban ugrásszerűek és jelentősek a növekedések, tekintettel arra, hogy mindkét országgal rendezett, baráti kapcsolatokat ápol Brazília, sőt emellett jelenleg mindkét államban baloldali kormány van hatalmon, az országok több regionális szervezetben tagtársak, véleményem szerint racionálisan egyik ország sem feltételezheti Brazília részéről az ellenséges szándékot. Bár Uruguay kapcsán esetleg találhatnánk indokokat, mint például a két ország 19. századi háborús szembenállása, melynek eredményeként az 1851-es békeszerződés értelmében Brazília bármikor beavatkozhatott katonailag Uruguay belügyeibe, ha úgy látta jónak,¹⁰⁹ illetve a tény, hogy Uruguay egyetlen szomszédja, Brazília, mintegy 1 068 kilométeres közös határvonalon osztozva egymással, valamint felmerülhet még két vitatott hovatartozású terület, az Isla Brasileira és a mintegy 235 négyzetkilométernyi

¹⁰⁶ http://www.worldwarships.com/warships_brazil.htm

¹⁰⁷ HACKETT 2011: 59.

¹⁰⁸ Paraguay és Kolumbia esetében 0,1 százalék, míg Peru és Argentína esetében 0,2 százalékos emelkedésről beszélhetünk. <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS>

¹⁰⁹ <http://countrystudies.us/uruguay/7.htm>

Invernada folyó vidékének kérdése is.¹¹⁰ E területek jelentősége azonban úgy gondolom, hogy nem szolgálhat elégséges háborús indokként Brazília számára, így kizárható a két ország katonai konfliktusának valószínűsége, különösen ha figyelembe vesszük az 1991-es Asuncióni Szerződésben foglaltakat a politikai, gazdasági és diplomáciai kapcsolatok szorosabbra fűzéséről, illetve Uruguay 2005-ös bejelentését, miszerint támogatja Brazília állandó ENSZ BT tagságát.¹¹¹

Ecuador kapcsán szintén úgy gondolom, hogy az államok közti együttműködés, a sok közös vonást rejtő célok és a regnáló kormányok közti ideológiai kapocs, valamint végül, de nem utolsó sorban a kiváltó ok abszolút hiánya, teljes mértékben logikátlan lépésnek állítaná be a tényt, ha Ecuador – mely Chile mellett az egyetlen ország, amivel Brazília nem határos a kontinensen – azért emelte volna meg védelmi költségvetését az adott időszakban, mert úgy érezte, hogy romlott a biztonsági környezete Brazília haderőfejlesztési tervei bejelentése miatt.

Minden esetre a megmozduló dollármilliárdok nemcsak a szigorúan vett védelmi szektor fantáziáját mozgatják meg, hanem az ahhoz szorosan kapcsolódó védelmi iparét is. Különösen egy olyan országban, melynek védelmi piacra termelő iparágának egyik képviselője, az Embraer repülőgépgyár 2009-ről a rá következő évre 200 millió USD-s emelkedést elérve, 346 millió dolláros nyereség realizálása mellett, másfélszeresére növelte éves bevételét s ezzel a SIPRI a világ 100 legnagyobb forgalmú védelmi ipari cégeit összesítő listáján a 94. helyen debütált.¹¹² Az Embraer mellett az országban még másik kilenc cég (Avibrás, Helibrás, IMBEL, Mectron, Taurus, Agrale, CBC, INACE, EMGEPON) szállít a brazil haderő részére és külföldre egyaránt. Mindemellett a Brazil Honvédelmi Minisztérium több száz beszállítója között olyan államok is szerepelnek a hazai cégek mellett, mint az Egyesült Államok, Franciaország, Németország, Olaszország, az Egyesült Királyság, Izrael valamint Oroszország.¹¹³

Következtetések

Brazília gyökeres változásokon ment át a 20. században, és rohamosan változik, fejlődik még a mai napig is. A 20. századba függetlenségét éppen csak elnyert államként lépett be és mindössze száz év leforgása alatt szárnyait bontogató világhatalomként lépett át az ezredfordulón. Az eltelt időszak alatt természetesen nem ment minden egyről a kettőre, és bár külső ellenség sosem fenyegette az ország épségét, szuverenitását, az elmúlt valamivel több mint egy évszázad történelme során számos alkalommal kellett hirtelen, gyökeres belpolitikai változásokkal szembenéznie. De a változások nem csak a politikai életben éreztették hatásukat, hanem a gazdaság és ezáltal az élet minden más szegmensében is. A népességnövekedés, a termelékenységi mutatók markáns emelkedése két olyan tényező, mely alapvető hatást gyakorolt Brazíliára, mely nagyhatalommá nőtte ki magát. A városiasodás és a fejlődés sokszor használt párhuzama kapcsán árulkodó adat, hogy míg 1950-ben az ország lakosságának 70

¹¹⁰ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/br.html>

¹¹¹ http://english.peopledaily.com.cn/200507/30/print20050730_199298.html

¹¹² <http://www.sipri.org/research/armaments/production/Top100>

¹¹³ <http://www.cebw.org/EN/5,Suppliers.aspx>

százaléka lakott vidéken, ez az arány a huszadik század végére mindössze 20 százalékra csökkent.¹¹⁴ Talán még ennél is meggyőzőbb adat, hogy míg 2010-ben a születéskor várható élettartam 73 év volt, száz évvel előtte mindössze 33.¹¹⁵

Brazília 2000-ben ünnepelte a kontinens felfedezésének 500. évfordulóját. Sokan lelkesedtek, mások az első portugál konkvisztádorok érkezésekor ötmillió bennszülött lakosságra gondoltak, akik ma már mindössze 350 000 főt számlálnak. 2004-et írtunk, mikor Brazília Németországgal, Indiával és Japánnal karöltve a második világháború végét követően felállított, hidegháborús állapotokat tükröző nemzetközi rendszer megreformálásáért kötött szövetséget, az ország nagyhatalmi státuszának egyfajta elismerése érdekében. A világ 23 országában Dél-Koreától Oroszországon át Kínáig végzett közvélemény kutatások bizonyossága szerint sokan támogatják a kezdeményezést.¹¹⁶ Az a szuperhatalom viszont, melynek külügyminisztere, Henry Kissinger 1976-os brazíliai útján az „eljövendő világhatalomként”¹¹⁷ üdvözölte Brazíliát, s mely hatalomnak talán kimondatlanul, de nagy szüksége lenne a gyengülő európai hatalmak mellé új szövetségeseket találni, nem támogatja a reformkezdeményezést.

Még szintén 2004-ben járunk, mikor Brazília fellövi első űrrakétáját, közben pedig felmerül a néhány évtizeddel korábban befagyasztott nukleáris program békés célú újraindítása. A 21. század legszofisztikáltabb technológiai, miközben 2005-ben a média által az életellenes bűncselekmények világviszonylatban is kiugróan magas száma miatt háborús övezetként jellemzett Brazília lakossága népszavazáson utasítja el a kézi lőfegyverek tartásának szigorítását, két évvel később pedig több mint ezer főt találnak egy amazonas-vidéki cukornádültetvényen, rabszolgasorban.

2004-ben első alkalommal veszi át brazil tábornok egy békefenntartó művelet katonai komponensének parancsnokságát. A Haiti szigetén zajló MINUSTAH békeművelet legfőbb támogatójává válik Brazília az évek során, több ezer katonáját küldi a világ számos pontjára a béke fenntartása érdekében. 2008-ban, Lula elnök az ország első Nemzeti Védelmi Stratégiáját bemutatva, több tízmilliárd dolláros fegyverkezési programot és fejlesztést jelent be.

2007-ben, majd 2009-ben vizsgálóbizottságok alakultak a katonai diktatúra időszaka alatt elkövetett bűncselekmények kivizsgálása, eltűntek százainak felkutatása érdekében. Brazília próbálja feltárni, feldolgozni és lezárni múltjának dicstelen szakaszait. 2009-et írtunk, mikor a világ harmadik legnagyobb vízierőművét kezdi el építeni a rohamosan csökkenő területű Amazonas-menti esőerdő területén. 2010-ben megnyitja az őserdőt átszelő autópályát. A két óriásberuházást sokan kritizálták, a jövő felelőtlen feléléseként beszélve az építkezésekről.

¹¹⁴ Mindemellett, személy szerint a városiasodás és a fejlődés ilyen erős megfeleltetésével nem értek egyet, hiszen a városok túlnépesedése, a slumosodás, a favallák embertelen körülményei és egészségügyi rizikófaktorai nem erősítik ezt a megállapítást, mindazonáltal a szakirodalom sokat használja a párhuzamot, ezért hivatkoztam rá én is.

¹¹⁵ <http://soulbrasileiro.com/category/main/brazil/brazilian-history/6-democracy-and-future-from-1985-onwards/>

¹¹⁶ http://www.globescan.com/news_archives/bbcpoll4.html

¹¹⁷ KÁDÁR Béla: *Latin-Amerika gazdasági dilemmái*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1977, Budapest. 279.

Brazília tehát fejlődik, a fenti példák kettőssége alapján mindenki le tudja vonni a konzekvenciákat és el tudja dönteni, hogy milyen irányba. Mindazonáltal úgy gondolom, hogy ideológiai beállítottságtól és vérmérséklettől függetlenül, a nemzetközi rendszerre jellemző szintű racionalitást alapul véve, nem tagadhatóak meg a közösségekben méretéhez képest megillető, nagyhatalmi szerepét kereső ország próbálkozásai. Ítéletet mondani tehát véleményem szerint felelőtlenség lenne, viszont felmerülhet néhány követendő lépés a latin-amerikai ország számára.

Először is úgy gondolom, hogy a hátszágban kellene rendet rakni és biztos támogatottságot kiépíteni a nagyhatalmi politika eléréséhez szükséges áldozatok meghozatalával, e szerep kivívása után pedig a pozícióhoz méltó viselkedés felelősségének, és nem utolsó sorban költségeinek viseléséhez. Felszámolni az országot még mindig sújtó egyenlőtlenséget, a szegénységet, különösképpen a mélyszegénységet, valamint hathatós lépésekkel minimálisra csökkenteni a bűnözési rátát, illetve megszüntetni a minden egyes kormányt súlyosan érintő korrupciót, és az országra általánosan jellemző protekcionizmust. Ezt követheti az egészségügyi ellátórendszer, valamint az oktatási rendszer reformja. A belföldi problémák megoldását követően, vagy azzal párhuzamosan folytatni kell a megkezdett integrációs rendszerek fejlesztését. Véleményem szerint a brazil külpolitika rendkívüli éleslátásról tett tanúbizonyságot, hiszen külkapcsolati rendszerét, mint regionális, mind világviszonylatban úgy építette ki, hogy szinte nincsen olyan földrajzi térség, vagy témakör, mely kapcsán ne lenne egy nemzetközi szervezet, ahol Brazília kifejthetné álláspontját vagy ahonnan szükség szerint támogatást tudna kérni. Ez a fajta külpolitika nemcsak a több lábbon állásban rejlő pozitívumokat tudja kihasználni, hanem egyfajta bizonyítékául is szolgál a ténynek, hogy Brazília aktív szereplője a nemzetközi környezetnek, és felelős hatalomként részt vállal számos kérdéskör tárgyalásában, rendezésében, akár politikai síkon, akár pénzügyi vagy katonai szinten. Ez a gondolkodásmód pedig véleményem szerint hosszú távon mindenképp kifizetődő, ha egyszer a politikai céljai eléréséhez szükséges szövetségeket kell keresnie a latin-amerikai államnak.

A brazil külpolitika nagy előnyét ezen kívül abban látom, hogy az észak-dél konstelláció megváltoztatása érdekében – a nyelvi és történelmi kapcsolatok mellett – talán akaratlanul is, arra volt predesztinálva, hogy elsősorban afrikai partnereket keressen. A fekete kontinensen pedig az európai hatalmakkal, és egyre inkább az Egyesült Államokkal szemben is, jelentősen előnyösebb helyzetben van, hiszen az együttműködést nem terhelik a gyarmattartó múlt, sem a huszadik század hidegháborús vetélkedéseinek emlékei. Természetesen nem gondolom, hogy az afrikai országok vezetői nem feltételeznék Brazíliáról, hogy bizonyos érdekek miatt van jelen a kontinensen, mindazonáltal véleményem szerint más relációk tudnak kialakulni két egyenrangú(bb) fél között.

Kapcsolatépítésének gyengébb pontjait talán abban látom, hogy nem fordít elég figyelmet az európai hatalmakra, illetve csak némelyikkel tart fenn szorosabb kapcsolatot. Ennél azonban talán fontosabb körülmény, hogy úgy gondolom, hogy a kezdeti Izrael-párti politika idővel túlságosan az arab világ felé tolódik el, ami természetesen a matematikai indokok mellett, mármint, hogy több arab állam létezik, így több ENSZ szavazattal lehet számolni, valamint a kőolajtermelés, illetve értékesítés kapcsán is hasznosak az arab országokkal fenntartott baráti kapcsolatok, mindazonáltal

úgy gondolom, hogy a jelenleg egyre erőteljesebb Palesztina-barát politika az Izraellel szoros szövetségi kapcsolatban álló Egyesült Államok hatalmi súlya miatt talán nem kifizetődő, ezért annak intenzitása meggondolandó.

Mindezen lépések úgy gondolom, szükségesek lennének az ország nagyhatalmi státuszának elismerését lehetővé tevő nemzetközi légkör kialakulásához. Ennek ellenére, személy szerint, a korábban elmondottakon túl, jelen pillanatban is számos indokot látok, amivel könnyű szívvel lehet érvelni a nagyhatalmi státusz elismeréseként áhított ENSZ Biztonsági Tanács állandó helyért. Először is, ha sorra vesszük az Egyesült Nemzetek Alapokmányában foglalt értékeket és Brazíliát demokratikus, jogtisztelő, transzparens, valamint modern, felvilágosult értékeket valló, pluralista demokráciának ismerjük el, amilyen valójában is, akkor már is közelebbi kapcsolatot érezhetünk, mint akár Oroszország vagy a Kínai Népköztársaság kapcsán. Gazdasága fejlett, és folyamatosan fejlődő, így képes – és ha a jelenlegi politikai gondolkodásmód folytatódik ezen a téren, akkor hajlandó is – hogy a nagyhatalmi státuszából fakadó extra terheket fizesse, és financiálisan is hozzájáruljon a nemzetközi rendszer jobbításához. Technológiailag fejlett és rohamosan fejlődik, jelen van a szofisztikált technológiákat igénylő iparágakban, a világ autó- és repülőgépgyártásában, az űrkutatásban. Ezt a fejlettségi szintet bizonyítja, hogy nukleáris fegyver előállítására is képes, melyhez megfelelő mennyiségű, még ki nem aknázott uránkincse is rendelkezésére áll, azonban nemcsak technológiailag fejlett, de felvilágosult gondolkodású, pacifista is, hiszen az 1967-es tlatelolcoi szerződésben saját maga mondott le az atomfegyver fejlesztési és birtoklási jogáról, mellyel példaértékű tagjává válhatna a Biztonsági Tanácsnak. De ugyancsak példaértéket képviselne tagságával a Harmadik Világ országai, valamint a még fejletlen, volt gyarmati államok számára, hogy céltudatos politikával, idővel elérhető a társadalmi és gazdasági fejlődés. Emellett indokolt lenne az is, hogy a nemzetközi közösség elismerje az ENSZ megalakulása óta a nemzetközi rendszerben beállt változásokat, így Brazília tagságának megadása mellett afrikai állandó tagot is válasszon.

Valamennyi tényezőt és körülményt figyelembe véve úgy gondolom, hogy bár vannak még felszámolnivaló problémák és hiányosságok Brazília részéről, azonban alig egy évtizeddel az ezredforduló után, a világ egyre több területén megerősödő szélsőségek, elnyomó rendszerek, bukott államok, terrorszervezetek kiképzőbázisaként szolgáló országok akkora kihívást jelentenek a világrend jelenlegi „fenntartói” számára, hogy egy megbízható, azonos értékeket valló, a nemzetközi közösségért áldozatokat vállalni kész, a békefenntartás és az IMF-támogatás kapcsán már bizonyított hatalom szerephez jutását vétek önös, rövidtávon gondolkodó érdekek mentén hozott döntés alapján elutasítani. Brazíliának ott a helye a nemzetközi rendszer irányítói között, hogy globálisan is teljesíthesse mottóját: *Rend és Haladás*.

Hivatkozott irodalom

ANNAN, Kofi: *In larger freedom: towards development, security and human rights for all*, United Nations General Assembly, 21 March 2005. <http://daccess-dds-ny.un.org>

- BURTON, Guy: *Lula and economic development*. In: *Global Affairs*, 2010. április–június. In: <http://www.globalaffairs.es/en/lula-and-economic-development/>
- CLAUSEWITZ, Carl von: *A háborúról*. Göttinger Kiadó, 1999, Veszprém.
- Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya, <http://www.menszt.hu>
- FAUSTO, Boris: *Brazília rövid története*. Equinter, 2011, Budapest.
- HACKETT, James [szerk.]: *The Military Balance 2011*. Routledge, 2011. London.
- KÁDÁR Béla: *Latin-Amerika gazdasági dilemmái*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1977, Budapest.
- KOTHARI, Tanay: *Don't Mess with Dilma*. In: *Berkeley Political Review*, 2011/3. <http://bpr.berkeley.edu/2011/10/don%E2%80%99t-mess-with-dilma/>
- LUKOV, Vadim: *A Global Forum for the New Generation: The Role of the BRICS and the Prospects for the Future*, January 24, 2012, <http://www.brics.utoronto.ca>
- National Strategy of Defense. <http://www.defesa.gov.br>
- PÓLYI Csaba: *Brazília regionális és nemzetközi szerepvállalásának erősödése*. In *Külügyi Szemle*, 2008/3
- STERNBERG, Hilgard O'Reilly: *„Manifest Destiny” and the Brazilian Amazon: A Backdrop to Contemporary Security and Development Issues*. <http://sites.maxwell.syr.edu>
- SZILÁGYI István: *A brazil geopolitikai iskola*. In *Politikatudományi Szemle*, 2007/3.
- SZILÁGYI István: *Az Európai Unió és Latin-Amerika: biregionális stratégiai szövetség*. In *Külügyi Szemle*, 2008/3.

<http://articles.timesofindia.indiatimes.com>

<http://bpr.berkeley.edu>

<http://countrystudies.us>

<http://cpi.transparency.org>

<http://daccess-dds-ny.un.org>

<http://data.worldbank.org>

<http://economia.uol.com.br>

<http://electionresources.org>

<http://en.mercopress.com>

<http://english.people.com.cn>

<http://english.peopledaily.com.cn>

<http://gadebate.un.org>

<http://hindu.com>

<http://imprensaacervo.planalto.gov.br>

<http://kitekinto.hu>

<http://lo-de-alla.org>

<http://news.xinhuanet.com>

<http://noticias.bol.uol.com.br>

<http://rtn.asia>

<http://sea-distances.com>

<http://seriesestatisticas.ibge.gov.br>

<http://soulbrasileiro.com>

<http://sul21.com.br>

<http://unifil.unmissions.org>

<http://web.worldbank.org>

<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk>
<http://www.bbc.co.uk>
<http://www.brazil.org.uk>
<http://www.cebw.org>
<http://www.distancefromto.net>
<http://www.dw.de>
<http://www.eagora.org.br>
<http://www.economist.com>
<http://www.ethnologue.com>
<http://www.forbes.com>
<http://www.forte.jor.br>
<http://www.globalsecurity.org>
<http://www.globescan.com>
<http://www.itamaraty.gov.br>
<http://www.jamaicaobserver.com>
<http://www.kormany.hu>
<http://www.novinite.com>
<http://www.nowpublic.com>
<http://www.nzherald.co.nz>
<http://www.onu.org.br>
<http://www.populstat.info>
<http://www.prisonstudies.org>
<http://www.sipam.gov.br>
<http://www.sipri.org>
<http://www.un.int>
<http://www.un.org>
<http://www.unis.unvienna.org>
<http://www.untogo.org>
<http://www.worldwarships.com>
<https://www.cia.gov>